

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

RIA RINNE

Omaohjaajatyön kehittäminen ja sen tukeminen

Taustatyö omaohjaajan perehdytysopasta
varten Veikkarin erityislastenkotiin

KUNTOUTUKSEN OHJAUKSEN KOULUTUSOHJELMA
2024

TIIVISTELMÄ

Rinne, Ria: Omaohjaajatyön kehittäminen ja sen tukeminen.

Taustatyö omaohjaajan perehdytysopasta varten Veikkarin erityislastenkotiin.

Opinnäytetyö, AMK

Kuntoutuksen ohjauksen koulutusohjelma

Lokakuu 2024

Sivumäärä: 75

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tehdä taustatyötä omaohjaajille tarkoitettua perehdytysoppaan luomista varten Veikkarin erityislastenkotiin. Pohjatyötä on tarkoitus käyttää perehdytysoppaan laatimiseen, joka olisi tarkoitettu Veikkarin erityislastenkodin kaikille omaohjaajatyötä tekeville. Perehdytysoppaan tarkoitus olisi olla ohjaamassa ja toteuttamassa laadukasta omaohjaajatyötä ja kehittää osaltaan myös sijoitettujen lasten toimintakykyä.

Perehdyn teoriassa Veikkarin erityislastenkotiin ja lastensuojelun sijaishuoltoon lyhyesti. Perehdyn myös sijoitettujen lasten kuntoutuspolkuun omaohjaajan näkökulmasta. Lisäksi perehdyn omaohjaajatyöhön, ohjaustaitoihin, perehdytyksen tärkeyteen. Perehdyn teoriassa lyhyesti myös käyttämiini aineistonkeruu menetelmiin.

Opinnäytetyöni toteutin pääasiallisesti laadullisena. Aineistonkeruu menetelminä käytin ryhmähaastattelua sekä sähköistä kyselylomaketta. Haastattelun toteutin teemahaastatteluna esihenkilöille, jonka avulla sain faktatietoa omaohjaajatyön seurannasta ja sen valvomisesta sekä eri näkökulmasta vinkkejä omaohjaajatyön toteuttamiseen. Omaohjaajille toteutettu kyselylomake koostui pääasiallisesti avoimista kysymyksistä, joiden avulla kartoitin vastaajien mielipidettä omaohjaajatyön sisällöstä, siihen liittyvistä tarpeista, kokemuksista sekä ehdotuksista työn toteuttamiseen.

Tehdyn taustatyön avulla olen aloittanut luomaan Veikkariin omaohjaajille suunnattua perehdytysopasta. Opinnäytetyöni rajoitin kuitenkin pelkästään taustatyön tekemiseen. Kehittämisen näkökulmasta esihenkilöiden haastattelun perusteella saa näkökulmaa työn tavoitteellisuuteen ja sen tärkeyteen, mutta myös siihen mitä esihenkilöt odottavat omaohjaajilta. Omaohjaajille suunnatun kyselyn vastauksista esihenkilöt saavat todellisemman kuvan omaohjaajatyöhön liittyvästä tuen tarpeesta sekä ajatuksista, joita omaohjaajille nousi esille omaohjaajatyöstä. Tuloksista oli nähtävillä eroavaisuuksia esihenkilöiden ja omaohjaajien välillä kuten miten omaohjaajat kokevat tehdyn työn ja mitä esihenkilöt odottavat. Tuloksista on nähtävillä erilaista näkökulmaa työn tavoitteellisuuteen ja sen tärkeyteen.

Avainsanat: Sijaishuolto, lastensuojelu, lastensuojelulaitokset, ohjaaminen, perehdyttäminen,

ABSTRACT

Rinne Ria: Developing and supporting personal instructor's work.

Background work for a personal instructor's orientation guide to Veikkari's special children's home.

Bachelor's thesis

Degree programme in rehabilitation counselling

October 2024

Number of pages: 75

The purpose of my thesis was to do background work for the creation of an orientation guide for personal instructors at Veikkari's special children's home. The groundwork is intended to be used for drawing up an orientation guide, which would be intended for all those working in the Veikkari special children's home. The purpose of the introduction guide is to guide and implement high-quality personal instructors work and to develop the functional capacity of children taken into care.

In theory, I will familiarize myself with Veikkari's special children's home and child welfare substitute care in brief. I also familiarize myself with the rehabilitation path of children who have been taken into care from the point of view of a personal instructor. In addition, I familiarize myself with self-directed work, guidance skills, the importance of induction. In theory, I also briefly familiarize myself with the data collection methods I use.

I mainly carried out my thesis as a qualitative one. As a method of data collection, I used a group interview as well as an electronic questionnaire. I carried out the interview as a theme interview for the supervisors, which gave me factual information on monitoring and supervising personal instructors work, as well as tips on how to implement personal instructor work from a different point of view. The questionnaire for personal instructors consisted mainly of open questions, with the help of which I mapped out the respondents' opinions on the content of personal instructor work, the related needs, experiences and suggestions for carrying out the work.

With the help of the background work done, I have started to create an orientation guide for Veikkari's personal instructors. However, my thesis was limited to do background work. From the development point of view, based on an interview with the supervisors, you get a perspective on the goal-orientation of the work and its importance, but also on what the supervisors expect from the personal instructors. The answers to the questionnaire for personal instructors give the progenitors a more real picture of the need for support related to personal instructor work as well as the thoughts that personal instructors had about their work. The results showed differences between the supervisors and the personal instructors, such as how personal instructors feel about the work done and what the supervisors expect. The results show a different perspective on the goal-orientation of the work and its importance.

Keywords: Foster care, child protection, child welfare institutions, directions, familiarisation,

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	7
3 VEIKKARIN ERITYISLASTENKODIN ESITTELY JA SIJAISHUOLLON MÄÄRITTELY	8
3.1 Veikkarin erityislastenkoti	8
3.2 Lastensuojelun sijaishuolto.....	11
4 KUNTOUTUSPOLKU LASTENSUOJELUN LAITOSHOIDOSSA OMAOHJAAJAN NÄKÖKULMASTA	12
4.1 Tutustumiskäynti.....	12
4.2 Lastensuojelulaitokseen tuleminen.....	13
4.3 Alkupalaveri ja -kartoitus	13
4.4 Kuukausiyhteenvedot	14
4.5 Hoito- ja kasvatussuunnitelma.....	14
4.6 Asiakassuunnitelma ja -palaveri	15
4.7 Loppupalaveri.....	16
5 OMAOHJAAJATYÖ MENETELMÄNÄ	17
6 OHJAUSTAIDOT JA SIINÄ KEHITTYMINEN SEKÄ TYÖN KUORMITTAVUUS.....	20
6.1 Ohjaajuus	20
6.2 Ohjaustaidot	21
6.3 Ohjaustyössä kehittyminen.....	25
6.4 Ohjaustyön kuormittavuus ja haasteet.....	25
7 PEREHDYTYS.....	26
8 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	27
8.1 Opinnäytetyö laadullisena lähestymistapana.....	27
8.2 Opinnäytetyön prosessi	28
8.3 Aineistonkeruumenetelminä teemahaastattelu ja lomakekysely.....	29
8.4 Aineiston analysointi.....	32
9 ESIHENKILÖIDEN HAASTATTELUN TULOKSET	33
9.1 Omaohjaajatyön sisältö	33
9.2 Omaohjaajatyön kehittäminen	36
9.3 Omaohjaajan perehdytys ja palaute	38
10 OMAOHJAAJILLE SUUNNATUN KYSELYN TULOKSET	42
10.1 Omaohjaajatyön sisältö	42
10.2 Omaohjaajatyön kehittäminen	47
10.3 Omaohjaajan perehdytys ja palaute	50

11 TULOSTEN YHTEENVETO JA POHDINTAA	56
12 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	60
LÄHTEET	63
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni toteutin pääasiallisesti laadullisena lähestymistapana. Työskentelen omaohjaajana Veikkarin erityislastenkodissa ja tarkoitukseni on kehittää Familiar oy:n Veikkarin sijaishuollon toimintayksikön omaohjaajatyötä yksikönjohtajan pyynnöstä. Tavoitteena on, että jokainen henkilöstöstä panostaisi omaohjaajuuteen vieläkin tehokkaammin ja haluaisi omaohjaajatyöhön perehdytysoppaan. Tilaaja kokee, että omaohjaajatyön perehdytysoppaan avulla omaohjaajatyötä voi toteuttaa paremmin ja tehokkaammin.

Mikäli lapsen kasvuympäristö ei ole turvallinen eikä hänen kehityksensä ole tasapainoista ja monipuolista on perheen tilanne voinut ajautua siihen, että lapsi huostaanotetaan. Lasten oikeuksien ja hyvinvoinnin kannalta on tärkeää onnistua lastensuojelun sijaishuoltoyksiköissä tapahtuvassa kuntoutuksessa. (THL, 2024c.) Lapsuudessa koetut ikävät kokemukset kantavat pitkälle aikuisuuteen ja ovat näin raskas taakka yhteiskunnalle sekä yksilölle. Merkittävä osa Suomen väkivallasta, päihdeongelmista, masennuksista ja ahdistuneisuudesta juontaa juurensa lapsuuden haavoittaviin kokemuksiin. (Parempaa lastensuojelua, 2022.) Lisäksi taustalla voi olla hyväksikäyttöä ja laiminlyöntiä (Hummer ym., 2010, s. 80).

Omaohjaajat ovat merkittävässä roolissa lasten elämässä ja siinä, miten ja minkälaisia kuntoutuspolkuja ja menetelmiä valitaan edesauttamaan lapsien toimintakykyä. Omaohjaajan ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde on parhaimmillaan lapsen vaurioita korjaavaa. (Kyrönseppä ym., 1990, s. 7.) Tärkeää olisikin kehittää kuntoutusta ja kuntoutuksen ohjauksen näkökulmaa myös lastensuojelun sijaishuollossa, koska jokainen lapsi on arvokas ja heidän elämänsä kaikki vaiheet ja ihmissuhteet ovat merkityksellisiä ja tärkeitä. Lapsi kehittyy, vaikka olisi sijoitettuna ja hänellä olisi eri oireita ja diagnooseja. Tällöin sijaishuollossa tapahtuvan kuntoutuksen pitää ottaa huomioon lapsen

kehityksen vaiheet ja erilaiset tarpeet. (THL, 2023c.) Omaohjaajien suunnittellessa kuntoutusprosessia on tärkeää muistaa kuntoutuksen tavoitteet, joilla edistetään lapsen toimintakykyä ja itsenäistä selviytymistä eri ympäristöissä ja elämän osa-alueilla. On tärkeää vahvistaa lapsen osallistumismahdollisuuksia ja muistaa, että lapsen tarpeet ja tavoitteet ovat kuntoutumisen perusta. Kuntoutus on suunnitelmallista ja prosessinomainen. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2024b.)

Lapsen näkökulma, mukana olo ja osallisuus on tärkeää kuntoutusprosessin onnistumiselle ja identiteetin kehittymiselle ja on yksi kasvun ja kehityksen perusedellytyksistä (THL, 2023b). Selvitän opinnäytetyössäni lastensuojelun laitoshoidon ja sen tarkoitusta sekä omaohjaajatyötä kuntouttavasta näkökulmasta sekä perehdytyksen merkitystä työelämässä. Omaohjaajuudesta ja lastensuojelusta löytyy useita tutkimuksia, joissa on haastateltu lapsia ja selvitetty heidän näkökulmaansa asiaan. Opinnäytetyössäni selvitän omaohjaajatyötä omaohjaajien näkökulmasta, jotta tulevaisuudessa on mahdollista kehittää mahdollinen omaohjaajatyötä tukeva opas omaohjaajatyötä tekeville, jonka avulla voi tehdä omaohjaajatyön läpinäkyväksi ja selkeäksi, että se on työntekijälle kuin lapsellekin helppo ymmärtää.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Familiar oy:ssä panostettiin vuonna 2022 omaohjaajatyöhön kokonaisen vuoden mittaisella omaohjaaja-teemalla. Vuoden 2022 aikana kuukausittain käytiin läpi tavoitteellisia omaohjaajatyötä tukevia menetelmiä ja tehtäviä. (Familiar, 2022.) Omaohjaajatyö on paljon puhututtanut yksikkökohtaisesti myös Veikkarin erityislastenkotia ja useat organisaation sisäiset koulutukset ovatkin liittyneet omaohjaajuuteen viime aikoina jollain tavalla (Valkama, 2024). Kävin työyhteisössäni keskustelua opinnäytetyöstä ja yksikönjohtaja ehdotti taustatyön tekemistä mahdolliselle perehdytysoppaalle omaohjaajatyöhön. Tuleva

opas kiteyttäisi omaohjaajatyön sisällön, jota työntekijä voisi ajoittain tarkastella. (Valkama, 2024.)

Tämän opinnäytetyön tavoite on tehdä pohjustavaa työtä omaohjaajatyön perehdytystä varten. Pohjatyötä olisi tarkoitus käyttää omaohjaajille suunnatun perehdytysoppaan laatimiseen. Perehdytysopas olisi tarkoitettu Veikkarin erityislastenkodin kaikille omaohjaajatyötä tekeville. Perehdytysoppaan tarkoitus olisi olla ohjaamassa ja toteuttamassa laadukasta omaohjaajatyötä ja kehittää osaltaan myös sijoitettujen lasten toimintakykyä. Omaohjaajatyön perehdytysoppaan tarkoituksena olisi avata kaikille uusille ohjaajille omaohjaajatyötä menetelmänä sekä muistuttaa jo työtä tehneille ohjaajille omaohjaajatyön sisältöä. Tilaaja kokee, että Veikkarin omaohjaajatyöskentelyssä on kehittämisen tarvetta ja kokee, että pohjatyön tekeminen perehdytysopasta varten ja myöhemmin oppaan laatiminen on yksi keino edistää omaohjaajien kehittymistä. (Valkama, 2024.) Perehdytysopasta voidaan käyttää yhtenä omaohjaajatyön menetelmänä edistään lastensuojeluasiakkaiden kuntoutumista.

Selvitin, mikä on omaohjaajien käsitys nykyisestä omaohjaajatyöstä ja miten Veikkarissa omaohjaajatyö vastaa tämän hetken lasten tarpeisiin ja miten sitä voisi kehittää entisestään. Selvitän opinnäytetyössäni myös Veikkarin toimintayksikön perehdyttämisen nykytilanteen. Omaohjaajatyön sisällön tarkastella voin tuoda näkyviin, mikä omaohjaajuudessa kaipaisi kehittämistä ja mikä toimii hyvin.

3 VEIKKARIN ERITYISLASTENKODIN ESITTELY JA SIIJAIS- HUOLLON MÄÄRITTELY

3.1 Veikkarin erityislastenkoti

Paimiossa sijaitseva Veikkarin toimintayksikkö on osa Familiar Oy:ta ja on erityistason lastensuojelun laitoshuollon yksikkö, joka on sijaishuollon tarpeessa oleville 12–17-vuotiaille lapsille, joilla voi olla esimerkiksi haasteita

koulunkäynnissä tai sosiaalisissa suhteissa, ongelmakäyttäytymistä tai neuropsykiatriasta oireilua. Veikkarin erityislastenkoti jakautuu kahteen asuinyksiköön, jossa molemmissa on seitsemän asiakaspaikkaa. Veikkarin erityislastenkodin yhteydessä toimii Paimion Vistan koulun alaiset pienluokat. (Familiar, 2024.) Veikkari on aloittanut toimintansa vuonna 2011 vanhassa kansakoulu-rakennuksessa ja on muuttanut nykyaikaisempiin tiloihin vuonna 2022. Veikkarin erityislastenkodissa työskentelee yksikön johtajan lisäksi tällä hetkellä 16 ohjaajaa ja kaksi vastaavaa ohjaajaa. (Valkama, 2024.) Veikkarin moniammatillinen työryhmä koostuu sosiaali-, terveys- ja kasvatustalon ammattilaisista, jotka ovat mukana luomassa lapsen turvallisuuden tunnetta. Työntekijät ovat saaneet lisäkoulutusta aggressiivisen henkilön kohtaamiseen ja työskentelyyn heidän kanssaan. (Familiar, 2024.) Hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvilla omaohjaajatyötä tekevillä tulee olla palveluntuottajan edellyttämät asianmukaiset koulutukset sekä riittävä osaaminen huomioon ottaen sijoitetut lapset ja heidän tarpeensa. Lisäksi palveluntuottajan on pidettävä huolta henkilökunnan täydennyskoulutuksista ja niihin osallistumisista. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 741/2023, 2 luku 9§.) Puitesopimukset eli hyvinvointialueiden ja organisaation väliset sopimukset määrittelevät edellä mainitun lain lisäksi henkilöstön kelpoisuuden. Esimerkiksi Veikkarin erityislastenkodissa henkilöstöstä puolet pitää olla ammattikorkeakoulun suorittaneita, joista puolella pitää olla sosionomin ammattikorkeakoulu tutkinto kuitenkin niin, että kummassakin asuinyksikössä on kaksi sosionomia. Veikkarin erityislastenkodissa työskentelee sosionomien lisäksi kolme sairaanhoitajaa, joista kahdella on vastuu oman asuinyksikön lääkehoidosta. Henkilökuntaan kuuluu myös lähihoitajia ja yhteisöpedagogeja, lisäksi kaikilla henkilökunnasta on lisäkoulutuksia muun muassa neuropsykiatrisesti ja päihteillä oireileviin lapsiin sekä muutamalla on Neuropsykiatrinen-valmentaja koulutus sekä monia muita omaa ammattia tukevia koulutuksia. (Valkama, 2024.)

Lasten kuntoutusprosessia tukee selkeät ja turvalliset rajat ja aikuisjohtoinen kulttuuri sekä yksilökeskustelut ja toiminnallisuus. Veikkarin erityislastenkodissa kasvatuksen pohja on rakennettu tukemaan positiivista kasvukehää, joka perustuu uskoon, että positiivisten asioiden kautta on tehokkaampaa muuttaa haitallisia käytösmalleja. Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys on

vahvasti läsnä lasten kuntoutus prosessin aikana ja toimiikin teoreettisena viitekehystenä Veikkarin erityislastenkodissa. Veikkarissa pidetään tärkeänä myös rakentaa turvallista kiintymyssuhdetta lapseen, jossa omaohjaajalla ja omaohjaajatyöskentelyllä on keskeinen rooli. (Familiar, 2024.) Vaikeiden asioiden puheeksi ottaminen, ennakointi ja suunnitelmallisuus on Veikkarin erityislastenkodin työskentelyn ydin (Familiar, 2024).

Veikkarin erityislastenkodissa omaohjaajalla on tärkeä rooli turvallisen kiintymyssuhteen rakentamisessa. Veikkarissa jokaisella sijoitetulla lapsella tai nuorella on kaksi omaohjaajaa, jonka lisäksi tehdään yhteistyötä koko lastensuojeluyksikön hoito- ja kasvatushenkilökunnan ja muiden toimijoiden kanssa. Veikkarissa omaohjaajatyöhön kuuluu myös hyvä yhteistyö perheiden kanssa. (Familiar, 2024.) Omaohjaajatyöllä pyritään vahvistamaan lapsen ja perheen keskinäistä vuorovaikutussuhdetta hyvällä yhteistyöllä, koska tavoitteena on, että lapsella on mahdollisimman hyvät lähiverkostot lapsen sijoituksen päättyttyä. Tätä pidetään avainasemassa lapsen hyvässä kuntoutumisessa. (Valkama, 2024.)

Tavallinen päivä Veikkarin erityislastenkodissa muodostuu hyvin strukturoidusta arjesta, johon kuuluu koulunkäynti, harrastukset, yhdessä tekeminen ja suunnitellut omaohjaajahetket. Vuorokausirytmä on siis hyvin säännöllistä, koska usein Veikkariin sijoitetuilta lapsilta on puuttunut säännöllisyyttä ja rutiineita arjesta. Lapset pääsevät vaikuttamaan ja ehdottamaan sisältöä Veikkarin arjen yhteisiin aktiviteetteihin, ruokalistan ja omaohjaaja-aikojen sisältöön. (Familiar, 2024.)

Veikkarin erityislastenkodin yhteydessä toimii Paimion Vistan koulun kaksi pienluokkaa, joissa työskentelee kaksi opettajaa ja kaksi koulunkäynnin ohjaajaa. Tarvittaessa koulussa työskentelee myös henkilökohtaisia avustajia (Familiar, 2024). Usein Veikkariin sijoitetut lapset eivät ole koulukuntoisia eri haasteiden vuoksi ja siksi opiskelu onkin hyvin joustavaa ja yksilöllistettyä (Valkama, 2024).

3.2 Lastensuojelun sijaishuolto

Suomessa vuonna 2022 on kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria 17 885 (THL, 2023). On tutkittu, että sijoitettujen lapsien ollessa aikuisiässä on heillä todettu olevan muita alhaisempi taloudellinen tilanne ja koulutusaste sekä heikompi työllistyminen ja terveys. Lisäksi heidän on todettu perustavan perheet varhaisemmassa vaiheessa kuin muut. (Eronen & Laakso, 2016, s. 11.) Lastensuojelun toteuttaminen on hyvinvointialueille hyvin kallista. Lapsi, joka on sijoitettu kodin ulkopuolelle, maksoi vuonna 2017 noin 42 000 € yhteiskunnalle. Tästä laskelmasta puuttuvat vielä terveyspalveluiden ja oppimiseen tarkoitettujen tukien kustannukset sekä lastensuojelun avohuollon kustannukset. Tähän ei ole laskettu myöskään asumis-, työmarkkina- tai toimeentulotukia. (Hilli ym., 2017.) Mikäli oletetaan kustannusten pysyneen samana vuodesta 2017, on vuoden 2023 kodinulkopuolelle sijoitettujen lasten kustannukset yli 750 miljoonaa euroa vuodessa.

Lapsi tai nuori voidaan sijoittaa kiireellisesti, mikäli hän on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisesti sijaishuollon tarpeessa. Mikäli lapsi tai nuori huostaanotetaan, tulee hänen itse tai kasvuolonsa vaarantaa vakavasti hänen terveyttään ja kehitystään. Tällöin myöskään avohuollon tukitoimet eivät ole sopivia, riittäviä tai mahdollisia. Sijaishuolto tarkoittaa huostaanotetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen tai nuoren hoidon ja kasvatuksen järjestämistä, joko perhehoitona sijaisperheessä tai laitoshoidona lastenkodissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2024.) Kun valitaan lapselle sijaishuoltopaikkaa, on kiinnitettävä huomiota huostaanoton perusteisiin ja sijoitettavan lapsen tarpeisiin. Lisäksi sijaishuoltopaikkaa valitessa tulee huomioida lapsen läheiset ja miten lapsi tulee ylläpitämään suhteitaan läheisiinsä. Mahdollisuuksien mukaan mietitään myös lapsen kulttuurista ja uskonnollista taustaa. Laitoshoidon tulee kyseeseen siinä vaiheessa, mikäli lapsen sijaishuoltoa ei voida tukitoimien avulla järjestää perhehoidossa tai muualla. (Lastensuojelulaki 417/2007, 10 luku 50 §.)

Lasten hoitoon osallistuvan henkilökunnan määrä on oltava riittävä sijoitettujen lasten määrään ja heidän tuen, hoidon ja avun tarpeeseen ja niiden

mahdollisiin muutoksiin. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 741/2023, 2 luku 9§.) Yhdessä asuinyksikössä voi asua enintään seitsemän lasta ja samassa rakennuksessa voi olla sijoitettuja lapsia enintään 24. Vähintään seitsemän hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää tulee olla toteuttamassa sijoitetun lapsen hoitoa. Mikäli samassa rakennuksessa on muita asuinyksiköitä riittää vähintään kuusi työntekijää, jotka kuuluvat hoito- ja kasvatustehtäviä suorittaviin henkilöihin. (Lastensuojelulaki 417/2007, 10 luku 59 §.)

4 KUNTOUTUSPOLKU LASTENSUOJELUN LAITOSHOIDOSSA OMAOHJAAJAN NÄKÖKULMASTA

Lapsen tai nuoren sijoituksen ja kuntoutuksen eri vaiheissa omaohjaaja on merkittävässä roolissa hoitamassa sijoitetun asioita. Kuntoutuspolku alkaa erilaisilla tapaamisilla, alkukartoituksella ja erilaisten suunnitelmien tekemisillä, joita käydään yhdessä lapsen tai nuoren kanssa läpi. Kuntoutuspolku jatkuu suunnitelmien tarkasteluilla ja päivittämisillä sekä asiakassuunnitelmapalaverien muodossa. Lopuksi kaikki päättyy lähtöpalaveriin. Omaohjaajasuhde alkaa siitä, kun lapsi tai nuori tulee sijoituspaikkaansa ja päättyy lapsen tai nuoren lähtiessä laitoksesta, joko kotiin vanhempien luokse, uuteen sijaishuolto- paikkaan tai itsenäistyy omaan kotiin. (Kyrönseppä ym., 1990, s. 19.)

4.1 Tutustumiskäynti

Sijoitettava lapsi käy useimmiten tutustumassa uuteen sijoituspaikkaansa, joko vanhempien kanssa yhdessä tai sen hetkisen sijoituspaikan omaohjaajan kanssa. Myös sosiaalityöntekijä voi tulla tutustumiskäynnille mukaan. Tarkoituksena tutustumiskäynnillä on molemminpuolinen tutustuminen keskustelujen avulla. Mikäli lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on mukana käynnillä, voidaan käydä läpi lapsen sen hetkistä elämäntilannetta ja vaikeuksia, joihin sijoituksella on tarkoitus vastata ja arvioidaan, onko sijoituspaikka oikea

vastaamaan näihin. (Kyrönseppä ym., 1990, s. 24.) Tutustumiskäynnin yhteydessä voidaan myös pitää alkukartoituspalaveri, mikäli niin halutaan. Tutustumiskäynnillä käydään läpi millainen käsitys sijoitetulla ja hänen vanhemmillaan on paikasta sekä muita ajatuksia mitä heille on syntynyt. Tutustumiskäynnillä kierretään sijaishuollon asuinyksikön tilat ja mahdollisesti voi päästä myös katsomaan mahdollista tulevaa huonetta, mikäli se on tyhjillään. (Kyrönseppä ym., 1990, s. 26.)

4.2 Lastensuojelulaitokseen tuleminen

Uuden asukkaan tulo lastensuojelunlaitokseen aiheuttaa aina muutoksia sijaishuoltopaikan jo olevassa lapsiryhmässä. Tämä voi ilmetä mustasukkaisuutena, uteliaisuutena, toiveena uudesta kaverisuhteesta, mutta myös uuden lapsen tulo voi olla myös uhka jo olemassa oleville rooleille asuinyksikössä. Tärkeää onkin kertoa hyvissä ajoin uuden nuoren tulosta. Ihanteellisessa tilanteessa olisi omaohjaajan hyvä olla vastassa uutta lasta tai nuorta ja olisi lapsen muuttaessa paikalla mahdollisimman paljon, koska näin heidän keskinäinen vuorovaikutussuhteensa saataisiin aluilleen ja luottamusta voidaan aloittaa rakentamaan. (Kyrönseppä ym., 1990, s. 26–28.) Kun omaohjaaja on alusta asti mukana lapsen eri vaiheissa, muodostuu omaohjaajalle parempi käsitys lapsen käyttäytymisestä, oireista ja suhtautumisista ihmisiin. Näin omaohjaaja on alusta asti mukana tavoittelemassa lapsen yksilöllisyyttä ja vastaamassa lapsen henkilökohtaisiin kehitystarpeisiin. (Karppinen, 2001, s. 14.) Omaohjaaja on myös perehdyttäjä, eli se kuka sanoittaa lapselle omaohjaajatyötä ja perehdyttää hänet sääntöihin ja käytänteisiin (Kyrönseppä ym., 1990, s. 28). Omaohjaajatyö on yksilöllinen hoito- ja kasvatusmenetelmä (Karppinen, 2001, s. 14).

4.3 Alkupalaveri ja -kartoitus

Kun lapsi sijoitetaan kiireellisesti tai huostaanotetaan, pidetään sijoituksen alussa palaveri, jossa perehdytään lapsen taustatietoihin, tarkennetaan sijoituksen syitä ja tavoitteita. Tämä voidaan toteuttaa jo tutustumiskäynnillä tai

sitten erikseen sovitulla aikataululla. Alkupalaverissa mietitään myös työskentelyä perheen kanssa. (Kyrönseppä ym., 1990, s. 48.) Yleisesti mukana palaverissa on lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, vanhemmat, lapsi tai nuori itse, mahdollisen vanhan sijoituspaikan omaohjaaja, uuden sijoituspaikan omaohjaaja sekä mahdollisuuksien mukaan tuleva opettaja ja vanhan opettajan tekemät havainnot (Kyrönseppä ym., 1990, s. 47).

Alkukartoitus tehdään sijaishuollon toimesta lapsen kanssa yhdessä. Lapsen alkukartoitusta varten voidaan olla yhteydessä myös lasta tai nuorta hoitaneeseen tahoon kuten psykologi, opettaja tai terveydenhoitaja. Lapselle varataan myös terveystarkastus, jotta saadaan päivitettyä tiedot ja kartoitettua lapsen terveydentila. (Kyrönseppä ym., 1990, s. 50.)

4.4 Kuukausiyhteenvedot

Veikkarin erityislastenkodissa tehdään kuukausittain yhteenveto lapsen tilanteesta. Kuukausiyhteenvedo pitää olla tehtynä edellisestä kuukaudesta joka kuun 8. päivään mennessä, ja se pitää sisällään lapsen tapahtumat kuukauden ajalta. Näitä asioita ovat esimerkiksi hoitoon ja kasvatukseen liittyvät asiat, terveyteen ja koulunkäyntiin liittyvät asiat. Yhteenvedossa käydään myös läpi lapsen käyttäytyminen ja vuorovaikutuksesta muihin sekä hänen viettämästään vapaa-ajasta ja yhteydenpidosta läheisiin ihmisiin. (Valkama, 2024.)

4.5 Hoito- ja kasvatussuunnitelma

Sijoituksen alkuvaiheessa omaohjaaja alkaa valmistelevaan mahdollisimman nopeasti lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmaa. Tämän pohjana käytetään alkupalaverissa saatuja tietoja. (Kyrönseppä ym., 1990, s. 48.) Tämän suunnitelman on tarkoitus täydentää myöhemmässä vaiheessa sosiaalityöntekijän tekemää asiakassuunnitelmaa (Lastensuojelulaki, 417/2007, 6 luku 30a §). Hoito- ja kasvatussuunnitelmaan merkitään tietoja lapsen käyttäytymisestä, fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista, vapaa-ajasta, vuorovaikutuksesta muihin, koulunkäynnistä ja terveydestä. Lisäksi merkitään lapsen onnistumiset

ja haasteet. Myös tavoitteet kuvataan suunnitelmassa ja miten tavoitteisiin päästään. Myöhemmin tehtävässä asiakassuunnitelmassa määritetyt tavoitteet merkitään hoito- ja kasvatussuunnitelmaan yksityiskohtaisesti sekä miten niihin sijaishuoltopaikassa vastataan ja turvataan lapsen tai nuoren hyvä kohtelu. (Lastensuojelulaki, 417/2007, luku 6 30a §.) Hoito- ja kasvatussuunnitelmassa asetetaan sekä koko sijoitukselle asetettuja tavoitteita, että lähitavoitteita (Kyrönseppä ym., 1990, s. 19). Suunnitelman avulla tuetaan omaohjaajaa työssään sekä turvataan lapselle hyvä ja asianmukainen hoito ja kasvatusta, johon myös osallistuu koko hoito- ja kasvatushenkilökunta (Karppinen, 2001, s. 18).

Lapsen osallistuminen oman hoito- ja kasvatussuunnitelman tekoon on oleellista. Lapsen perhe osallistuu myös antamalla omat mielipiteensä suunnitelmaan. (Kyrönseppä ym., 1990, s. 50.) Kun hoito- ja kasvatussuunnitelma on tehty ja kaikki asianomaiset ovat saaneet omat näkemyksensä ja mielipiteensä kertoa, lähetetään se lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa tulee tarkastella ja päivittää tasaisesti aina, kun lapsen tai nuoren asioissa on tapahtunut merkittäviä muutoksia suuntaan tai toiseen. (Lastensuojelulaki, 417/2007, 6 luku 30a §.)

4.6 Asiakassuunnitelma ja -palaveri

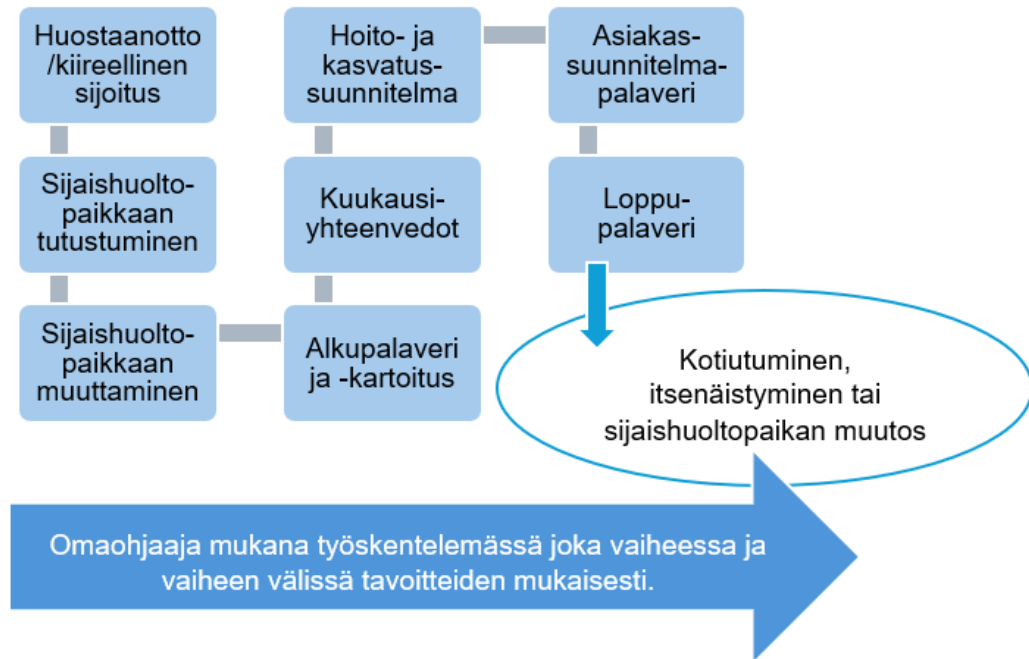
Tasaisin aikavälein, sijoitetun lapsen asioista pidetään asiakassuunnitelmapalaveri, johon osallistuu samat henkilöt kuin alkupalaverissakin. Kolmen kuukauden kuluttua lapsen tai nuoren sijoituksen alkamisesta on järjestettävä asiakassuunnitelmapalaveri. Asiakassuunnitelman suunnittelee ja tekee aina lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, jota palaverien muodossa tarkastellaan yhdessä osallistujien kesken. Lähtökohtana on, että asiakassuunnitelma tehdään yhteistyössä lapsen kanssa, mutta se on tehtävä myös silloin, kun lapsi ei halua tai vastustaa sen tekemistä. Asiakassuunnitelmaan kirjataan myös eriävät mielipiteet ja näkemykset. Asiakassuunnitelmassa on siis tärkeää huomioida lapsen mielipide ja näkemykset ja arvioidaan yhdessä lapsen toimintakykyä, mutta myös vahvuuksia ja voimavaroja. Tarpeen ja tilanteen

mukaan voidaan myös arvioida sijaishuollon kesto. (Lastensuojelulaki, 417/2007, 6 luku 30§ ja Sosiaalihuoltolaki, 1301/2014, 4 luku 39§.)

Asiakassuunnitelmaan tulee kirjata sijaishuollon tarkoitus ja sen tavoitteet. Kirjataan siis mitkä ovat ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään sijaishuollolla vaikuttamaan, mitkä ovat ne tukitoimet ja palvelut, joilla tuen tarpeeseen yritetään vastata. Asiakassuunnitelmaan kirjataan myös, miten yhteydenpito ja yhteistyö lapsen vanhempien kanssa toteutetaan/on toteutunut. Lisäksi kirjataan perheen jälleenyhdistämisestä lapsen edun mukainen tavoite. Suunnitelmaan pitää myös kirjata miten lapsen terveydenhuolto ja opetus järjestetään. (Lastensuojelulaki, 417/2007, 6 luku 30§.)

4.7 Loppupalaveri

Lapsen kuntoutumista ja hoitoa seurataan ja tarkastellaan edellä mainituin suunnitelmin aina siihen asti, että lapsi on siinä vaiheessa, että sijoituksen loppuminen on lähellä, jolloin järjestetään loppupalaveri. Loppupalaverissa käydään läpi sijoituksen eri vaiheita ja arvioidaan hoidon tuloksia yhteenvedon avulla. Mietitään, miten tavoitteita on saavutettu ja mitä tukitoimia tarvitaan lapsen esimerkiksi kotiutuessa tai itsenäistyessä. Loppupalaverin tarkoituksena on myös viedä eteenpäin sijoituksen päättymisestä syntyviä tunteita. Palaverissa voidaan muistella yhteisiä kokemuksia tai tapahtumia. Kyrönseppä ym., 1990, s. 71.) Kuviossa 1 on tiivistetty omaohjaajan näkökulmasta kuntoutuspolkua selkeämmin kuvio muotoon.

Kuvio 1. Lastensuojelun kuntoutuspolku omaohjaajan näkökulmasta (Rinne, 2024)

5 OMAOHJAAJATYÖ MENETELMÄNÄ

Yksi tärkeimmistä menetelmistä lastensuojelun laitoshoidon sijoitettujen lasten kanssa on omaohjaajatyöskentely. Maailmaa kohtaan lapsen luottamus on horjunut pahasti ja hän voi olla hyvin epäluuloinen ihmisiä kohtaan, joka usein näkyy myös vihana tai pelkona. Lapsi voi oirehtia myös muutosvastaisuudella, koska ei kestä muutoksista aiheutuvaa stressiä ja voi joutua paniikkiin kaiken keskellä. Omaohjaajan kanssa luotu suhde tarjoaa lapselle korjaavan ihmissuhteen. Omaohjaajat ja muut aikuiset lastenkodissa ylläpitävät struktuureita, joiden puuttuminen ennen sijoitusta on lapselle luonut stressin ja kroonisen epävarmuuden. (Sinkkonen, 2013, s. 7–8.) Lastensuojelun laitoshoidon tehtäviin kuuluu hoito- ja kasvatusta, joka sisältää lapsen perushoidon, johon kuuluu perusarjesta huolehtiminen. Lisäksi on tärkeää huolehtia lapsen oikeuksien toteutumisesta. (THL, 2024.) Omaohjaajan tehtävänä on toimia aina lapsen ja nuoren edun mukaisesti (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2017, s. 10). Jokaiselle

lastensuojelun laitoshoidon sijoitetulle lapsille ja nuorille nimetään vähintään yksi omaohjaaja, jonka tarkoitus on sitoutua sijoitetun pitkäjänteiseen ja suunnitelmalliseen hoitoon ja kasvatukseen. Yksilöllisen omaohjaajatyön tarkoitus on vastata lapsen tai nuoren henkilökohtaisiin kehitystarpeisiin. (Karppinen, 2001, s. 14.) Moni sijoitettu lapsi on voinut joutua vastaamaan itsestään ja jopa vanhemmistaan useamman vuoden ajan, jolloin heillä voi olla suuria vaikeuksia asettua aikuisten hoidettaviksi lastenkodissa. Näillä lapsilla voi olla huomattavia vaikeuksia luottaa siihen, että joku muu huolehtii heidän asioistaan. Pikkuhiljaa pettymys ja raivo aikaisempaa kokemusta hylätyksi tulemisesta nousevat pintaan ja etenkin omaohjaajan pitää olla ottamassa lapsen tunteet vastaan ja toimimaan niin sanotusti tunteiden jäteastiana ja auttaa tunteiden tunnistamisessa ja hallitsemisessa. (Sinkkonen, 2013, s. 8.)

On tärkeää määrittää selkeästi omaohjaajatyö ja -suhde lapsen kanssa, koska jokaisella on sen sisällöstä ja merkityksestä eri käsitykset. Lapset, joilla on vaikeaa luottaa ihmisiin, on omaohjaajan pystyttävä luomaan lapsen kanssa luottamuksellinen, mutta kuitenkin asiallinen suhde. Omaohjaaja on vastuussa lapsen kasvattamisesta ja lapsen fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta toimintakyvystä. Omaohjaajan pitää olla läsnä ja huomioida lasta yksilöllisesti ja tutustua lapsen ajatuksiin ja mielipiteisiin kuuntelemalla ja huomioimalla ne. Omaohjaaja ei saa olla ehdoton, vaikka hänen ja lapsen mielipiteet ja näkökulmat olisivat eriäviä. Omaohjaajan tehtäviin kuuluu myös säännöllisten keskusteluiden järjestäminen. Keskusteluissa voidaan käydä läpi lapsen oppimiseen, kehitykseen, kasvuun tai itsenäistymiseen liittyviä aiheita. Tarkoituksena on säännöllisesti myös koota yhdessä hoito- ja kasvatussuunnitelma, jossa käydään läpi lapsen vahvuuksia, mutta myös haasteita. Suunnitelmaan lisätään myös tavoitteet ja miten niitä lähdetään tavoittelemaan. Kun näitä tarkastellaan yhdessä voi se opettaa lasta itse arvioimaan omia vahvuuksiaan itsenäisesti. Omaohjaajan kanssa käydyissä keskusteluissa on tarkoituksena myös kannustaa lasta hyviin elämäntapoihin sekä vahvistaa elämänhallinnan tunnetta. Kaikki edellä mainittu on omaohjaajan tekemää kuntouttavaa työtä, joka parhaimmassa tapauksessa antaa lapselle valmiudet itsenäiseen elämään. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2017, s. 10.)

Lapset käyvät läpi todella stressaavia ja pelottavia kokemuksia siirtyessään huostaanotetuiksi lastensuojelun laitoshoidon. Nämä kokemukset voivat olla emotionaalisesti ylivoimaisia kokemuksia. Monella voi olla takana useampia sijoituspaikkoja ja muutoksia koulussa. Näistä voi seurata lyhyt- tai pitkäaikaisia seurauksia ja traumoja. Tässä korostuu omaohjaajatyön tärkeys, tarkoituksena estää uusia traumoja syntymästä ja olla lapselle tukena saavuttamassa turvallisuuden tunnetta omassa uudessa kasvuympäristössä. Hyvällä omaohjaajatyöllä voidaan edistää lasten toimintakykyä. (Hummer ym., 2010, s. 80–81.) Omaohjaajatyö ensisijaisesti keskittyy vastaamaan lapsen yksilöllisiin tarpeisiin (Karppinen, 2001, s. 14). Omaohjaajan on tärkeää puhua lapselle selkaisistakin asioista, joita usein mietiskellään omassa mielessä ja joista yleisesti ottaen vaietaan. Omaohjaajan ajatellessa näitä ääneen esittäen samalla oletuksia ja tarjoaa niitä lapselle, tekee hän näkyväksi käsityksen reflektiosta ja mielentoiminnasta. (Sinkkonen, 2013, s. 9.) Omaohjaajatyön on oltava tehokasta ja laadukasta, jotta varmistetaan lastensuojelutyön periaatteiden toteutuminen; lapsen etu, vuorovaikutus, asiakkaiden ihmisarvot ja perusoikeudet, ammattihenkilöstön työnlaatu sekä vastuulliset päätökset ja toimintakulttuuri (THL, 2024b).

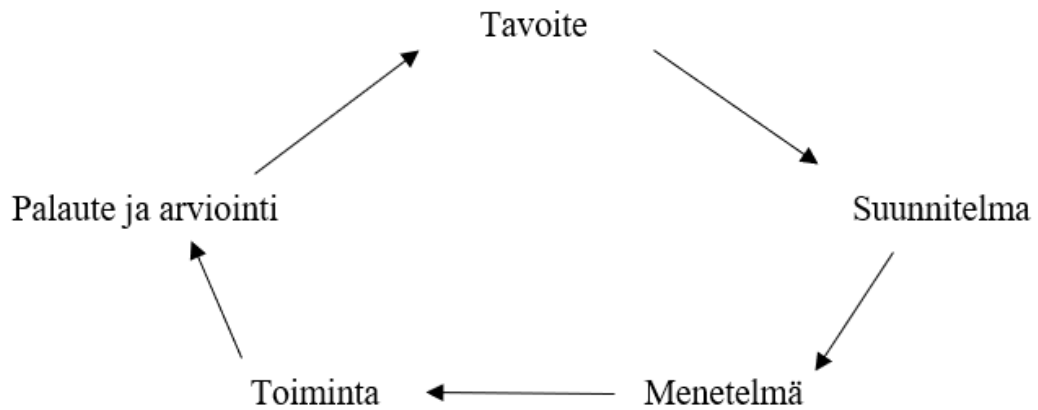
Käytin omaohjaajille suunnatussa kyselyssä Vänskän (2012) 'minä ohjaajana' tähtikuviota, joka löytyy liitteestä 3. Pyysin henkilökuntaa miettimään Vänskän (2012) ohjeiden mukaisesti 4–5 sellaista roolia, joissa pääsääntöisesti omaohjaajana toimii. Tämän jälkeen pyysin heitä antamaan jokaiselle roolille kielikuvan ja arvottamaan roolit sen mukaan, onko rooli mieleinen (+) vai onko rooli epämieluisa (-) vai onko rooli kumpaakin (+-). Vastauksista ilmeni seuraavia pelkkiä positiiviseksi koettuja rooleja: visiönääri, tasa-arvoinen, arjen vastaava, ohjaaja sekä hyvän mielen tuoja. Rooleja, jotka ilmenivät sekä positiivisessa eli mieluisassa, että negatiivisessa eli epämieluisassa roolissa: kuuntelija, huoltaja, rinnalla kulkija, asianajaja, kodinhoitaja, paperin pyörittäjä, perhetyöntekijä, kasvattaja, rajojen asettaja sekä motivoija. Yksi pelkäksi epämieluisaksi rooliksi kuvattiin vääränä henkilönä oleminen.

6 OHJAUSTAIDOT JA SIINÄ KEHITTYMINEN SEKÄ TYÖN KUORMITTAVUUS

6.1 Ohjaajuus

Olennainen osa ohjaajuudessa on itse ohjattava. Ohjattava tarkoittaa sitä kohdetta tai -ryhmää, jonka kanssa ohjaaja työskentelee. Ohjauksen kohteena on yksilöt sekä ryhmä, jotka yleisesti ottaen ovat erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä. Ohjaaja tekee ohjaustyötään omalla persoonallaan ja jokainen ohjaaja on erilainen. Voidaan todeta, että yksi ohjaajuuden työmenetelmä on persoona. Ohjaamista ei voida erottaa kokonaan ihmisen persoonasta. Ohjaajan tulisi työskennellä erilaisten tunteiden kanssa niin omien kuin muidenkin. Kielteisten tunteiden sietäminen on hyvä taito. (Kalliola ym., 2010, s. 10 & 73.) Ohjaajuus vaatiikin hyvää itsehillintää sekä pitkäjänteisyyttä (Karppinen, 2001, s. 15).

Peruselementteinä ohjaajuudelle voidaan pitää kykyä arvioida omaa toimintaa, suunnittelukykyä, taitoa kohdata erilaisia ihmisiä, itsetuntemusta ja taitoa ohjata yksilöitä ja ryhmiä. Ohjaajuutta voi soveltaa ympäristön ja kohderyhmän mukaan sekä kehittää sitä. Keskeistä on halu oppia uutta ja kehittyä omassa ohjaajuudessaan. Ohjaajuuden ytimenä on myös tavoitteellisuus. Ohjaamisella tulee olla tavoite ja sen pitää tukea ihmisen kasvua ja kehitystä. Ohjaajuus on prosessi, jossa tavoitteen asettamisen jälkeen tehdään suunnitelma. Suunnitelmassa mietitään missä, miksi, koska, mitä, miten ja kenelle. Tämän jälkeen valitaan menetelmät. Menetelmän käyttö auttaa tavoitteen saavuttamisessa eikä ole itse tarkoitus. Menetelmien valinnan jälkeen toteutetaan toiminta ja viimeiseksi kerätään palautetta ja suoritetaan itsearviointi. (Kalliola ym., 2010, s. 8, 77 & 78.) Kuviossa 2 on kuvattu ohjausprosessin vaihteita.

Kuvio 2. Ohjausprosessi (Kalliola ym., 2010, s. 78)

6.2 Ohjaustaidot

Ohjaustaitoihin kuuluu yhteistyössä toimiminen sekä olla osana moniammatillista verkkoa (Kalliola, 2010, s. 12). Lisäksi ohjaustaitoihin lukeutuu kyky tarkastella ohjaustilannetta prosessina, itse tilanteesta esiin nousevista tulkinnoista ja ohjattavan päämääristä. Ohjaajan on huomioitava ohjaustapoja valitessa ohjattavan erilaiset suuntautumistavat ohjaustilanteeseen. (Vänskä ym., 2014, luku 3, kohta ”Erilaiset asiakkaat-erilaista ohjausta?”.)

Ohjaustaitoihin lukeutuu keskeneräisyyden sietäminen, epäonnistumisen salliminen sekä ammatillisista rajoista kiinnipitäminen sekä taito osata ottaa huomioon ohjattavan elämäntodellisuus, kokemukset, tulkinnat ja merkitykset (Vehviläinen, 2020, luku 3, kohdat ”Ohjauksen orientaatiot ja keinot sekä ohjauksen onnistuminen ja ohjaajana kehittyminen”). Joskus myös huumori, tilanekomiikalla höystetyt ohjaustilanteet voivat välillä toimia ilmapiiriä vapauttavana elementtinä ja voi olla hyödyksi monessa eri tilanteessa. Huumorin käytössä pitää olla tarkkana ja osata käyttää sitä oikeanlaisissa ohjaustilanteissa. Väärin käytettynä se voi pilata tai laukaista ohjaustilanteen väärään suuntaan. (Kalliola ym., 2010, s. 75.)

Ohjaustilanteen pitäisi edetä asiakkaan tarpeet huomioon ottaen sekä sen mukaan mitä asiakas tuo esille omista kokemuksistaan ja toiminnastaan. Ohjaustaitoihin liittyen tämä tarkoittaa, että asiakkaan maailmasta etsitään

työskentelyyn liittyviä aiheita ja tämä voi ottaa paljonkin aikaa. Joskus ohjaustilanne vaatii, että työskentelyä kohdistetaan asiakkaan kokemuksiin, jota havainnoidaan eri näkökulmista. Joskus taas ohjaustilanteissa asetetaan selkeitä välitavoitteita. Hyvässä ohjauksessa osataan etsiä ja asettaa tarpeellisia ja mielekkäitä tavoitteita sekä tavoitella niitä. Lisäksi osataan tutkia ja havainnoida tilannetta ensin monesta näkökulmasta ja näin pidättäytyä liian aikaisesta tavoitteidenasettelusta. Ohjaus on tavoitteellista ja suunniteltua ja ohjaajan valitessa metodia olisikin hyvä pohtia mihin sillä yritetään vaikuttaa. (Vehviläinen, 2020, luku 3, kohta "Ohjauksen orientaatiot ja keinot".)

Ohjaustaitoihin luetaan myös läsnä olemisen taito, jolla pystytään tarkastelemaan ohjaustilanteessa esiintyvää toimintaa ja vuorovaikutusta ja tekemään valintoja ohjauksen suunnasta. Näin pystytään luomaan myös hyväksyvän ilmapiiri, ilmapiiriin, jossa todellisuus hyväksytään sellaisena kuin se ilmenee. On tärkeää osata havainnoida, miten toisiaan katsotaan, missä kohdin ollaan hiljaa, elehditäänkö kiireisesti vai rauhallisesti, hermostutaanko mikäli asiat eivät mene suunnitellusti, miten otetaan puheenvuoroja vastaan ja miten jäsenetään asioita. Hyvät ohjaustaidot pitävät sisällään myös ihmisten tunnetiloihin vastaamista, tulkitsemista ja huomaamista. Tärkeää on myös olla hetki siinä tilanteessa, pysähtyä ja antaa tunteelle aikaa ja olla myötätuntoinen. Myötätuntoa voi antaa myös eleillä, ilmeillä ja nyökyttelyllä. Hyviin ohjaustaitoihin kuuluu myös tilanteen sanoittaminen ja kertominen mitä on tekemässä ja mitä tapahtuu. Hetkittäin voidaan pysähtyä ja koota esille tulleita asioita ja käydä läpi miten seuraava askel nitoutuu näihin. (Vehviläinen, 2020, luku 3, kohta "Kannatteleva orientaatio: kuuntelemisen ja läsnäolon taito".)

Ohjaustaidot sisältävät kokemuksen luomisen eli sen tilan, jossa asiakas kohtaa ohjaustilanteen ja ohjaajan. Ohjaaja voi ohjaustaidoillaan esittää kysymyksiä, joilla asiakasta kutsutaan kertomaan lisää asioistaan. Tällöin on osattava esittää oikeanlaisia kysymyksiä kuten "kerro lisää", "kuvaile", "miten tähän on tultu" tai "mitä muuta haluaisit kertoa". Miksi-kysymystä tulee välttää, koska se koetaan kritisoivana ja vaikeana vastata. Asiakkaan kertomusta voidaan ulkoistaa näkyväksi muun muassa piirtämällä, luomalla käsitekarttaa tai kirjoittaa ranskalaisilla viivoilla. Erilaiset ulkoistamiset voivat olla asiakkaalle hyvä keino

havaita asioita. Peilaavalla puheella osoitetaan asiakkaalle ohjaajan kuuntelevan. Ohjaaja voi tulkita asiakkaan sanomaa ja samalla esittää omia ammatillisia havaintojaan, päättelyään ja järkeilyään. (Vehviläinen, 2020, luku 3, kohta ”Tutkiva orientaatio: kysyminen, kuunteleminen ja tulkitseminen”.)

Ohjaustaitoihin lukeutuu myös kuuntelemisen taito. Aktiivista kuuntelua voi osoittaa tekemällä tarkennettuja kysymyksiä kuten ”ymmärsinkö oikein” tai ”tarkoititko sinä” vaikka aina ei kaikkea voikaan toistaa. Ohjaajan on itse maltettava olla hiljaa, jotta ei synny hankaluuksia kuulla mitä asiakas haluaa sanoa. Ohjaustaitoihin lukeutuu kärsivällisyys, koska kuuntelemisen taito ei ole helppoa sillä usein ohjaajan omat mielipiteet ja näkemykset voivat erota asiakkaan ajatuksista. Siksi on tärkeää olla suvaitsevainen ja osata sietää erilaisuutta. (Kalliola, 2010, s. 46.)

Ohjaustaitoja edustaa osaaminen ratkaisukeskeisyydestä ja voimavarakeskeisyydestä, joissa tarkastellaan asiakkaan omaa tavoitteenasettelua; ihmisellä on aina jossain voimavaroja ja aineksia ratkaisuun, joita on tärkeää vahvistaa. Asiakas tietää aina parhaiten omat voimavaransa ja ohjaajan hyvillä ohjaustaidoilla niitä voi kaivaa esiin. Ohjaaja voi antaa myös palautetta, joka voi olla korjaavaa, vahvistavaa, kehuva tai kiittävää. Hyviin ohjaustaitoihin kuuluukin oikeanlaisen palautteen antaminen oikeassa paikassa. Korjaava palaute voi olla myös riski ja se voi tuntua asiakkaasta moitteelta. Mikäli korjaavaa palautetta annetaan, toteutetaan se hampurilaismallin avulla; ensin kehua, sitten korjataan ja lopuksi vielä kehua. Lisäksi pitää aina muistaa palautteen kohdistuvan suoritukseen ei persoonaan. (Vehviläinen, 2020, luku 3, kohta ”Ongelmanratkaisuorientaatio: Työkaluina neuvominen ja palaute”.) Sosiaalinen kyvykyys, empatiakyky ja tunneälykyys ovat osa ohjaustaitoja. Ohjaajan on tultava toimeen erilaisten ihmisten kanssa sekä pystyttävä eläytymään toisten ihmisten tilanteisiin ymmärtämällä sekä oivaltamalla. Yhtä tärkeää on osata tunnistaa omat tunteensa ja erottamaan niitä toisistaan. (Kalliola, 2010, s. 50.)

Hyvät vuorovaikutustaidot ovat ohjaustyön tärkeimpiä asioita. Vuorovaikutus on ihmisten välistä sosiaalista kanssakäymistä. Vuorovaikutus on sanatonta ja

sanallista ja sillä vaikutetaan ja vastataan asiakkaan toimintaan. Vuorovaikutukseen kuuluu myös kehon asento ja liikkeet, ilmeet sekä eleet. Ohjaajan ja asiakkaan välillä on vuorovaikutussuhde ja sen merkitys on suuri itse ohjaustilanteeseen sekä asiakkaan itsetunnolle. Ohjaustilanteessa ohjaajan teot jättävät aina jäljen asiakkaaseen. Tavoitteena ohjaustilanteessa tulisi olla dialogi eli tapahtuma, jossa kaikki osalliset osallistuvat keskusteluun tasavertaisesti. Ohjaaja voi johdatella ja rohkaista puhumaan, jolloin ohjaaja toimii samalla keskustelumallina asiakkaalle. Onnistunut keskustelu perustuu luottamukseen, joka syntyy toista kunnioittamalla, ajatuksia vaihtamalla ja yhdessä tekemällä. Luottamus rakentuu vähitellen pitkäaikaisessa ohjaussuhteessa, jolloin asiakas voi rohkaistua puhumaan vaikeistakin asioista. Ohjaaja voi rohkaista asiakasta olemalla kiinnostunut ja esittämällä muun muassa seuraavallaisia kysymyksiä ”mitä sitten tapahtui” tai ”kerro tuosta lisää”. Vuorovaikutustaitoihin lukeutuu myös hyvä kommunikointi, jonka avulla saadaan asiat ilmaistua selkeästi sekä aikaisemmin esille tuomani sosiaalinen kyvykkyys, empatiakyky ja tunnekyvykkyys. (Kalliola, 2010, s. 44, 45 & 48.)

Myös motivointi omaohjaajatyössä niin kuin muissakin ohjaustilanteissa on tärkeää. Motiivi on syy, aihe, vaikutin, tarve tai kannustin, jotka saavat aikaan tilan, jota kutsutaan motivaatioksi. Ulkoinen motivaatio syntyy ulkoisista asioista kuten palkkioista ja sisäinen motivaatio syntyy halusta kehittyä. Motivaatio näkyy päämäärien saavuttamisena ja haluna suorittaa epämiellyttäviäkin tehtäviä. Motivaatioon liittyviä asenteita ovat asenteet ja arvot. Annetut tehtävät tulisi olla asiakkaalle haasteellisia, mutta niiden tulee myös mahdollistaa onnistumiset. Mikäli motivaatiota ei löydy tarvitaan tahdonvoimaa, jota suunnataan tietoisten valintojen avulla. Tähän tarvitaan avuksi tavoite, johon päästään realististen välitavoitteiden avulla, jotka on pilkottu tarpeeksi pieniksi. Tavoitteita tulisi aina juhlistaa, jotta huomataan pienetkin edistysaskeleet. (Kalliola, 2010, s. 56–58.)

6.3 Ohjaustyössä kehittyminen

Ohjaajuudessa on tärkeää kehittyä, kasvaa ja hyväksyä pieleen menneet ohjaustilanteet. Ohjaustilanteessa asiakas ei aina toivotulla tavalla vastaa suunniteltuihin tilanteisiin erinäisistä syistä ja joskus taas itse ohjaaja ei osaa tai pysty työskentelemään vaaditulla tavalla. Tilannetta pitää osata reflektoida ja käsitellä ehkä jopa ohjaustilanteessa. Voidaan miettiä esiintynyttä ongelmatilannetta. Joskus epäonnistutaan ja rajoja voidaan ylittää, mutta silloin ne tulisi käydä yhdessä asiakkaan kanssa läpi. Vain näin voidaan kehittyä omassa ohjaustyössä sekä asiakassuhteessa. Mikäli ohjaustilanne ei suju asiakkaasta ilmenneiden asioiden vuoksi on ohjaajan osoitettava asiakkaalle hyväksyvänsä tämän ja, että työskentelyä jatketaan ilmenneistä ongelmista huolimatta. Mietitään yhdessä minkälaiset asiat vaikuttavat työskentelyn sujumiseen. (Vehviläinen, 2020, luku 3, kohta ”Ohjauksen onnistuminen ja ohjaajana kehittyminen”.)

Omia ohjaustaitojaan voi tarkastella jonkin ajanjakson jälkeen ja yrittää havainnoida muutosta. Onko oppinut esimerkiksi olemaan rauhallinen ja läsnä, omaksumaan uusien työkalujen käyttöä, ottamaan aikalisän ennen reagoimista tai tiedostamaan vaativansa itseltään liikoja. Itsehavainnointia voi tehdä oppimispäiväkirjan tai työnohjauksen avulla. Jatkuvalle oppimiselle luodaan hyviä työkäytäntöjä tukeva ympäristö ja näin uudet toimivat tavat juurtuvat pikkuhiljaa arkeen. Ohjaustyössä voidaan kehittyä myös käymällä jälkeensä läpi itse ohjausprosessia; onko tavoitteet saavutettu, ovatko tavoitteet muuttuneet ja mikä niihin on vaikuttanut, mitä ongelmia ilmeni, mitkä työtavat tuntuivat edistävän/estävän asioita, mitkä vaiheet olivat vaativia/onnistuneita. (Vehviläinen, 2020, luku 3, kohta ” Ohjauksen onnistuminen ja ohjaajana kehittyminen”.)

6.4 Ohjaustyön kuormittavuus ja haasteet

Ohjaustaitoihin vaikuttaa suuresti työn psykososiaaliset kuormitustekijät. Lisäksi laadukkaan työn toteuttamiseen vaikuttavat suuresti heikentäviä tekijöitä kuten asiakastyön vaativuus, suuret asiakasmäärät, puutteet johtamisessa

sekä riittämätön tuki ja perehdytys. Lastensuojelutyö on vaativaa ja ohjaustyöstä selviytyminen vaatii jatkuvaa reflektointia asiakastilanteiden läpikäymiseen ja siinä kehittymiseen sekä omiin ratkaisuihin ja työtä ohjaaviin periaatteisiin. Tällöin voi toteuttaa ja tukea asiakkaan oikeutta laadukkaisiin, lainmukaisiin ja tasa-arvoisiin palveluihin ja kehittää omaa työtänsä asiantuntijana. (Parempaa lastensuojelua, 2022b.)

Työntekijä, joka on työuransa alussa, on riski kuormittua vaativista ja itsenäisistä päätöksentekoa vaativista työtehtävistä. Lisäksi kuormittavaa voi olla vastuunotto vaativasta työstä, kun tietotaito on vasta kehittymässä. Haastavat asiakastilanteet ja traumoja kokeneiden lasten ja nuorten kohtaaminen ovat psyykkisesti kuormittavia, joka lisää riskiä uupumiselle ja sijaistraumatisoitumiselle. Tässä hyvä perehdytys ja työnohjaus on tarjoamassa tukea työhön. Työnohjauksen avulla luodaan tila, jossa voi ammatillisesti kohdata tilanteita muiden kanssa sekä voi oppia tunnistamaan omia vahvuuksiaan, kehittämiskohteitaan sekä voimavarojaan. Ohjaustaidoissa estävinä tekijöinä voi olla ohjaajan omat yksilölliset piirteet kuten joustamattomuus tai liika vaativuus, mutta myös vaikeus asettaa muiden tarpeet omien edelle tai asettaa rajoja. (Parempaa lastensuojelua, 2022b.) Ohjaustaidot ovat siis hyvin moninaiset ja meitä on moneksi mikä voi myös olla rikkaus. On hyvä pitää huolta itsestään ja harjoittaa itsereflektiota, jotta voi parantaa ja ylläpitää hyviä ohjaustaitoja. Ohjaajan yksi tärkein työväline on hän itse ja siitä on todella tärkeää pitää hyvää huolta. Lisäksi jaksamisen kannalta on asioihin suhtauduttava ammatillisesti, ei henkilökohtaisesti. Helppoa se ei aina kuitenkaan ole, mutta vaikeissakin tilanteissa siihen on pyrittävä. (Kalliola, 2010, s. 11.)

7 PEREHDYTYS

On perehdyttävä huolella työhön, jotta se olisi laadukasta. Perehdytys on paikallaan aina uuden työntekijän tullessa, työtehtävien vaihduttua, työmenetelmien muututtua, työn toistuvuus on vähäistä, työtapaturman sattuessa tai

työnopastuksen ollessa puutteellinen. Lisäksi perehdytys on tärkeää, mikäli tilanne poikkeaa tavanomaisesta tai havaitaan virheitä toiminnassa ja puutteita palveluiden laadussa. (Työturvallisuuskeskus, 2024.) Perehdytys on merkittävää, suunnitelmallista ja jatkuvaa työturvallisuuden, -sujuvuuden ja -kyvyn kannalta. Kun tukee työntekijän perehdytystä ja verkostoitumista työyhteisössä on oman työn hahmottaminen osa laajempaa kokonaisuutta, joka myös lisää työn mielekkyyttä ja vähentää sen kuormittavuutta. (Työterveyslaitos, 2024.) Työn antajan velvollisuus on myös antaa työntekijälle riittävä perehdytys ja tiedot haitta- ja vaaratekijöistä, jotta työympäristö on turvallinen sekä fyysisesti, että henkisesti (Työturvallisuuslaki 738/2002, luku 1 1§ & luku 2 14§).

Työhön opastaminen ja perehdyttäminen kuuluvat ennakoituun turvallisuustoimintaan. Perehdytys, joka on toteutettu hyvin, ehkäisee työtapaturmia, mutta myös toksista kuormittumista. Hyvä perehdytys on apuna työyhteisöön sopeutumisessa ja näin työntekijä voi nauttia työstään ja sitoutua siihen. (Työturvallisuuskeskus, 2024.)

8 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

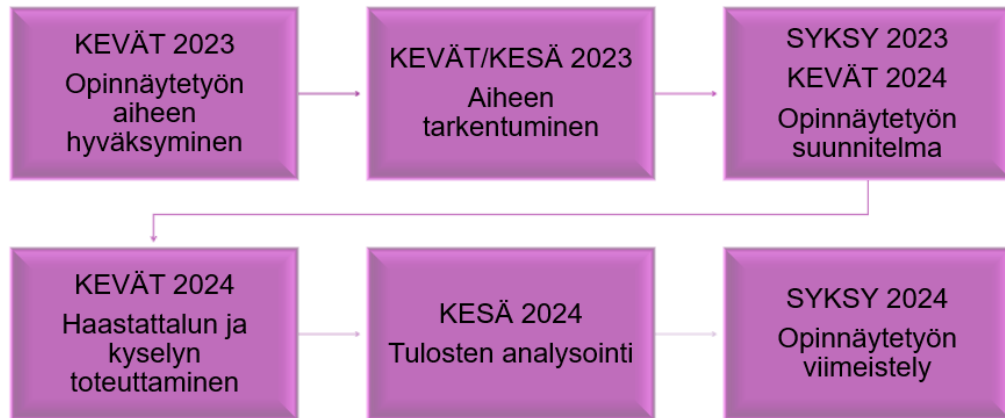
8.1 Opinnäytetyö laadullisena lähestymistapana

Kvalitatiivinen tutkimus sopii silloin kun, halutaan saada esille tutkittavien havaintoja ja antaa heidän menneisyydellensä ja kehitykselle liittyville tekijöille huomiota (Hirsijärvi & Hurme, 2000, s. 27). Kvalitatiivinen tutkimus on ymmärtävää, kun taas kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus on selittävää (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku 2, kohta "Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen suhde"). Tavoitteet merkitään määrällisessä usein testattavien otaksuman muodossa ja laadullisessa kuvailevassa muodossa. Laadullisessa tutkimuksessa korostetaan todellisuutta ja siitä saatavan tiedon yksilöllisyyttä sekä lähestytään tutkimuksen kohdetta sen luonnollisessa ympäristössä. Olennaista on tutkimukseen osallistuvien näkökulma sekä tutkijan vuorovaikutus erillisen havainnon

kanssa. Tällöin tutkijan, hänen aineistonsa sekä tutkimuksen kohteen keskinäinen etäisyys on pieni. Laadullisen tutkimuksen keskeiset asiat ovat tutkittavien kokemukset sekä mielekäs tulkinta kohteena olevasta ilmiöstä on laadullisen tutkimuksen keskeinen tehtävä. (Puusa & Juuti, 2020, luku 4, ”Laadullisen tutkimuksen olemus”.) Laadullisen tutkimuksen yhtenä tavoitteena on nostaa esille kohderyhmän omat tulkinnat tutkittavasta asiasta, antaa niin sanottusti ääni kohderyhmälle, jota ei ole tutkimuksen kohteena olevasta asiasta ennen kuultu (Valli, 2018, luku 1, kohta ”Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen”). Käytin pääasiallisena menetelmänä laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Kyselyssäni oli kaksi kvantitatiivista kysymystä, loput olivat kvalitatiivisia avoimia kysymyksiä jokaisen vapaasti vastattavissa olevia. Siksi mielestäni kvalitatiivinen tutkimus vastaa tutkimusongelmaani parhaiten.

8.2 Opinnäytetyön prosessi

Olin aikaisemmin puhunut Veikkarin erityislastenkodin yksikönjohtajan kanssa, että tekisin opinnäytetyöni omaohjaajatyöstä Veikkariin. Opinnäytetyöni aihe hyväksyttiin koulun puolesta keväällä 2023, jonka jälkeen otin uudelleen puheeksi työyhteisössäni opinnäytetyöni, johon Veikkarin erityislastenkodin yksikönjohtaja ehdotti tarkennetun aiheen ja tarpeen taustatyön tekemiselle omaohjaajatyön perehdytysopasta varten. Taustatyön sisältöä ja tarkoitusta tarkennettiin kevään ja kesän 2023 aikana tilaajan toimesta. Syksyn 2023 ja kevään 2024 aikana tein opinnäytetyön suunnitelmaa. Kyselyn ja haastattelun toteutin huhtikuussa 2024. Tuloksia analysoin kesällä 2024 ja opinnäytetyön viimeistely tapahtui syksyllä 2024. Prosessin kulku on tiivistetty kuvioon 3.

Kuvio 3. Opinnäytetyön prosessi (Rinne, 2024)

8.3 Aineistonkeruumenetelminä teemahaastattelu ja lomakekysely

Aineistonkeruumenetelmänä haastattelun voi toteuttaa avoimien kysymysten kanssa tai teemahaastatteluna, jossa kohdennetaan haastattelu tiettyihin teemoihin (Hirsjärvi & Hurme, 2000, s. 45–46). Teemahaastattelu on keskustelu, jota tutkija johtaa ja jonka tavoitteena on saada selville asiat ennalta valittuihin aihepiireihin, teema-alueisiin (Eskola ym, 2018, luku 1, kohta ”Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas”). Haastattelu on joustava menetelmä, jossa ollaan suorassa vuorovaikutuksessa kohteen kanssa. Tällöin voidaan suunnata tiedonhankintaa reaaliaikaisesti ja voidaan syventyä motiiveihin vastausten taustalla. Haastattelun avulla saadaan laajempaa kontekstia aiheesta. Haastattelun avulla voidaan saada kuvaavia esimerkkejä ja on todettu kieltäytymisprosentin olevan pienempi kuin muiden menetelmien avulla toteutettavaa kyselyä. (Hirsjärvi & Hurme, 2000, s. 34–36.)

Ryhmähaastattelun avulla saa nopeasti tietoa usealta henkilöltä samanaikaisesti. Ryhmä toimii toistensa sosiaalisena tukena ja puhuminen voi olla rennompaa kuin yksilöhaastattelussa. (Hirsjärvi & Hurme, 2000, s. 63.) Haastattelun Veikkarin erityislastenkodin esihenkilöt yhtenä ryhmänä, jotta henkilökunta pystyisi puhumaan vapaasti ilman jännitettä esihenkilöistä.

Haastattelun haittoina voidaan pitää haastattelun olevan aikaa vievä. Haittana voi olla myös haastattelijan kokemattomuus sekä se, että saadaan paljon tietoa mitkä ovat epärelevantteja tutkimusongelmaa tarkastellessa. Ryhmähaastattelun haittana voidaan kokea ryhmän dominoijat. Tällöin haastattelija voi pyytää kommentteja myös muilta, joka voi helpottaa tällaista tilannetta. Ryhmähaastattelun tulosten purkaminen voi olla haastavaa, koska usein on vaikea päätellä, kuka kohderyhmän jäsenistä on äänessä. Videoiminen voi olla tässä tapauksessa parempi vaihtoehto. (Hirsjärvi & Hurme, 2000, s. 34, 36 & 63.)

Haastatteluiden tarkoitus oli rajoittua omaohjaajuuteen haastateltavien omien kokemusten ja mielipiteiden varaan olevaan keskusteluun. Siksi valitsin haastattelun lajeiksi sekä strukturoimattomat avoimet kysymykset, että teemahaastattelun.

Toteutin ensimmäisenä haastattelun esihenkilöille ja sovin heidän kanssansa päivän, milloin suorittaisin haastattelun. Ryhmähaastattelu esihenkilöille toteutui huhtikuun alussa 2024. Nauhoitin haastattelun, jotta pystyin työstämään tuloksia helposti jälkeinpäin. Kaikki kysymykset olivat avoimia ja haastatteluun osallistui kaikki kolme esihenkilöä. Haastattelu kesti yhden tunnin. Haastattelun teemoina oli omaohjaajatyön sisältö, omaohjaajatyön kehittäminen sekä omaohjaajan perehdytys ja palaute. Haastattelun teemat muodostuivat teoriapohjastani. Halusin selvittää esihenkilöiden näkemyksen ilman valmiita näkemyksiä mitä kaikkea he kokevat, että omaohjaajatyö on ja pitää sisällään. Ohjaajuutta en lähtenyt erikseen haastattelussa selvittämään. Mielestäni omaohjaajantyö ja sen kokonaisuuteen kuuluu ohjaustyö ja sen osaaminen, jonka toivoin näkyvän vastauksissa. Lisäksi perehdytyksen ajankohtainen tilanne ja sen tärkeys muodostui teoriasta ja siitä miten tärkeää se on työn jatkuvuudelle ja työntekijän hyvinvoinnille. Käyttämäni teemahaastattelupohja löytyy liitteestä 1.

Aineistonkeruumenetelmänä sähköisen kyselyn muodostamisessa on aluksi tärkeää tuoda ilmi kyselyn tärkeyttä, tarpeellisuutta ja mielekkyyttä, jonka jälkeen edetään tutkimuksen kannalta merkittäviin kysymyksiin ja aiheisiin. Tässä kohtaa voidaan kysyä arkaluontoisiakin kysymyksiä ja lopuksi sitten

taustakysymyksiä tai kysymyksiä joihin vastaaminen sujuu helposti. Lomakkeen pituus pitää olla kohderyhmälle sopiva samalla mieltien kohderyhmän lukutaitoa sekä aihealueiden merkitystä vastaajalle. Lapsille sopivan kyselyn pituutena pidetään kahta sivua ja aikuisille viittä sivua. Kysymykset pitää muotoilla helpoksi ymmärtää ja käyttää mahdollisimman helppoja sanoja. (Valli, 2018, luku 1, kohta "Aineistonkeruu kyselylomakkeella".)

Sähköinen kysely on helppo toimittaa kohderyhmälle, ja vastaukset tulevat suoraan sähköisessä muodossa tietokoneelle. Tämä helpottaa tutkijan työvaiheita, kun vastausten syöttämistä koneelle ei enää ole ja vastaukset ovat suoraan siinä muodossa, kun tutkimukseen vastannut on sen kirjoittanut. Sähköinen kysely on edullinen eikä maksa mitään. Sähköiseen kyselyyn on helppo tänä päivänä teknologian kehityttyä vastata muun muassa puhelimella tai tabletilla. Mikäli kohderyhmällä on mahdollisuus avata kysely puhelimella, on syytä tarkastella tässä kohtaa kyselyn pituutta. Puhelimen ollessa pienempi näyttöinen kuin tietokone voi lomake vaikuttaa pitkältä, kun sen tekee puhelimen kanssa. (Valli, 2018, luku 1, kohta "Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa".)

Aineistonkeruu henkilökunnalle piti alun perin tehdä ryhmähaastattelun muodossa. Haasteena tähän vaikutti ihmisten vapaapäivät sekä elävät tilanteet erityislastenkodin arjessa sekä minun kiireinen aikatauluni. Lisäksi esihenkilöiden kanssa käydyn haastattelun jälkeen mietin, että varmistaakseni kaikkien henkilökohtaisen mielipiteen ilman kenenkään dominointia, päätin toteuttaa työntekijöille aineistonkeruumenetelmänä sähköisen kyselyn, johon he voisivat vastata itselleen sopivana ajankohtana. Ilmoitin henkilökunnalle yhteiseen WhatsApp-ryhmään heille tarkoitetusta kyselystä ja kerroin siihen osallistumisen olevan vapaaehtoista. Linkin kyselyyn lähetin WhatsApp-ryhmään sekä sähköposteihin. Sähköiseen kyselyyn vastasi 11 työntekijää 18: toista. Sähköisen kyselylomakkeen avasin vastattavaksi työntekijöille ajalle 10-24.4.2024. Kyselylomakkeen teemoina toimivat samat kuin esihenkilöillä. Kysymykset muodostuivat teoriapohjasta, joihin halusin henkilökunnan ajatuksia liittyen omaohjaajatyöhön, sen kehittämiseen ja perehdyttämiseen ja palautteen saamiseen ja antamiseen. Sähköisessä kyselyssä oli kaksi suljettua

kysymystä, ja loput olivat avoimia vapaasti vastattavissa olevia kysymyksiä. Sähköinen kyselypohja löytyy liitteestä 2. Kyselyn alussa kartoitin omaohjaajien mielipidettä siitä missä rooleissa he kokevat toimivansa (liite 3). Nämä tulokset ovat luettavissa kohdassa 5, Omaohjaajatyö menetelmänä.

8.4 Aineiston analysointi

Perinteisiä välineitä analyysin tekemisen avuksi ovat luokittelu, teemoittelu ja tyypittely. Teemoittelu on hieman luokittelun kaltainen ja tarkoittaa tutkimusongelman kannalta olennaisten aiheiden lajittelua, teemoittelua tai luokittelua, joissa nostetaan esille keskeiset asiakokonaisuudet. Tyypittelyssä aineiston erilaisia ilmiöitä analysoidaan ja luokitellaan. Ne luokitellaan tarkasti tiettyjen piirteiden tai ominaisuuksien mukaan. Tyypittely on tavoitteellista toimintaa, jonka avulla tiivistetään aineistoa aineiston keskeisiin osiin. Kirkastetaan ja nostetaan esiin tiettyjä piirteitä ja ominaisuuksia. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku 4, kohta ”Yleinen kuvaus analyysin toteuttamisesta”.) Litteroinnin jälkeen teemoitellaan tarkemmin aineistossa nousseita aiheita. Teemoittelulla tarkastetaan sellaisia piirteitä aineistosta, jotka ovat usealla haastateltavalle yhteisiä. Analyysissa esille nostetut asiat pohjautuivat tutkijan eli minun tulkintoihini haastateltavien puheista. (Hirsjärvi & Hurme, 2000, s. 173.)

Litteroinnin voi tehdä koko haastatteluista tai sitten keskittyä litteroimaan kohtia koodauksella. Sanasta sanaan litterointi on työlästä. Siksi koodaaminen nopeuttaa aineiston purkua. (Hirsjärvi & Hurme, 2000, s. 138 & 140.) Koodaaminen on sisäänskirjoitettuja huomioita ja muistiinpanoja ja niillä järjestetään tutkijan mielestä olennaiset aiheet (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku 4, kohta ”Yleinen kuvaus analyysin toteuttamisesta”).

Haastattelun tallenteen litteroin eli puhtaaksikirjoitin tekstiksi. Sivuja tuli kahdeksan, jonka jälkeen lyhensin ja poistin turhat esitetyihin kysymyksiin kuulumattomat asiat. Tämän jälkeen yksi esittämäni kysymys kerrallaan järjestyksessä etsin tekstistä kysymyksiin kuuluvat aiheet. Yhden esitetyn kysymyksen saman tyyliset vastaukset teemoitin samaan kategoriaan. Ja näin muodostui

aina yhteen esitettyyn kysymykseen vastauksista esille nousseet teemat/asiat. Sitten siirryin seuraavaan esitettyyn kysymykseen ja toistin edellä mainitut asiat.

Kyselylomakkeen vastaukset muutin Excel-taulukkoon, josta oli helppo tarkastella vastausten yhteneväisyyksiä ja teemoitella ne saman teemaisten vastausten alle. Katsoin kyselyn tuloksista esitetty kysymys kerrallaan vastaajien vastaukset. Saman teemaisten vastaukset laitoin yhden teeman alle, josta, muodostui yhteen kysymykseen vastaukset teemojen mukaan. Sitten siirryin seuraavaan kysymykseen ja toistin edellä mainitut asiat. Kaksi kysymystä olivat suljettuja, kyllä tai ei kysymyksiä, mutta muut kysymykset olivat avoimia, johon jokainen sai vastata mitä halusi.

Vastausten jäsentelyä ohjasi teoria ohjaustaidoista ja omaohjaajuudesta ja tietenkin vastaajien omat esiintuomat tärkeät asiat ja teemat. Haastattelun, sähköisen kyselyn ja teoriatiedon pohjalta voi myöhemmin muodostaa omaohjaajatyötä tukevan perehdytysoppaan.

9 ESIHENKILÖIDEN HAASTATTELUN TULOKSET

Kaikki kolme esihenkilöä olivat vastaamassa haastattelun kysymyksiin.

9.1 Omaohjaajatyön sisältö

Omaohjaajan työtehtävät Veikkarissa sijoituksen aikana esihenkilöiden mielestä:

Olla tietoinen lapsen asioista laaja-alaisesti on esihenkilöiden mielestä tärkeää. Omaohjaajan on tärkeää olla lapsen asioiden asiantuntija ja olla kokonaisvaltaisesti vastuussa lapsen asioista. Omaohjaajilla pitäisi olla selkeä niin sanottu punainen lanka, jota noudatetaan aina lapsen Veikkariin muutosta

lähtien kuten tulotarkastuksen varaaminen, terveys selvityksen tekeminen ja kouluasiat.

Yhdyshenkilönä toimiminen esihenkilöiden mielestä kuuluu myös omaohjaajien tehtäviin. Omaohjaajan vastuulla on työskennellä ja olla yhdyshenkilönä eri verkostojen kanssa kuten perheen, terveydenhuollon ja sosiaalitoimen kanssa.

Luottamuksellisen suhteen rakentaminen lapseen ja yhdessä lapsen kanssa pohtiminen miten hänen haasteisiinsa voisi vastata, mitä eri keinoja on olemassa tilanteen edistämiseksi suotuisampaan suuntaan. Tämä nousi haastattelussa esille yhtenä keinona rakentaa suhdetta lapseen. Luottamuksen rakentumiseen kuuluu myös lapsen kasvatusvastuu. Yritetään opettaa mikä on järkevää ja miten rahaa kulutetaan yms.

Lapsen historiaan tutustuminen on esihenkilöiden mukaan asia, joka on nousut aikaisemmin lasten puheesta. Siksi haastattelussa tämä asia nostettiin yhtenä omaohjaajan työtehtävänä. Omaohjaajan kiinnostus lapsen menneisyyteen, jolloin voidaan mahdollisesti ymmärtää paremmin lasta ja hänen haasteitaan, kun tiedetään lapsen kokemuksista ja historiasta.

Dokumentointi on yksi haastattelussa esiintyneistä omaohjaajan työtehtävistä. Dokumentointi lapsen päivän kulusta, mitä haasteita on ilmennyt ja miten niistä on selvitty. Myös kuukausikoosteen, hoito- ja kasvatussuunnitelman sekä toimintakyvyn arvioinnin suorittaminen kuuluu omaohjaajan säännöllisiin työtehtäviin. Esihenkilöiden toiveena olisi kaikkien dokumenttien olevan nitoutuneena yhteen ja ne olisivat tavoitteelliset.

Yhteistyö nousi esille haastattelussa yhtenä omaohjaajan työtehtävänä. Suhteen luominen perheeseen ja heidän kanssaan yhteistyö on lapsen kiinnittymisen kannalta tärkeää. Omaohjaajien vastuulla on pitää yhteyttä ja tehdä vanhempien kanssa yhteistyötä. Omaohjaajan vastuulla on tehdä yhteistyötä myös omaohjaajaparinsa kanssa. Omaohjaajaparien mietittävänä on esimerkiksi, miten jaetaan vastuu, miten lapsen tavoitteisiin voitaisiin päästään ja

kumman vastuulla valmistella lapsi tuleviin palaveriinhin ja selvittää hänen ajatuksensa, jotta hänen äänensä tulee kuuluviin. Esihenkilöt kuvaavat myös tärkeänä yhteistyökumppanina koulun henkilökuntaa. Esihenkilöt toivovat dokumentoinneissa enemmän näkyvyyttä, miten oikeasti koulussa menee ja miten lapsi siellä etenee ja mitä haasteita koulupäivien aikana ilmenee. Vanhemmat ovat usein kiinnostuneita, miten koulussa sujuu, varsinkin mikäli koulunkäymättömyys on yksi sijoituksen peruste.

Omaohjaajatyötä tukevia asioita/ihmisiä:

Työyhteisö ja omaohjaajapari ovat esihenkilöiden haastattelussa esiintyneitä työtä tukevana elementtinä. Keskustelut työryhmän ja oman omaohjaajaparin kesken voivat vahvistaa omaa ajatusta ja työtä.

Esihenkilöt ovat tukena kaikissa tilanteissa missä halutaan kääntyä esihenkilöiden puoleen vaikka esihenkilöt pyrkivätkin vastuuttamaan omaohjaajia tekemään päätöksiä rohkeasti itse.

Työryhmäpäivät, jossa kokoonnutaan kerran kuukaudessa molempien asuin- yksiköiden työntekijöiden ja esihenkilöiden kesken voivat antaa eri perspektiiviä lapseen ja hänen toimintaansa. Työryhmä päivissä jaetaan ajatuksia ja käydään jokainen Veikkarissa asuva lapsi ja hänen haasteensa yksitellen läpi. Työryhmäpäivissä korostuu kollegiaalinen tuki.

Terveystenhuolto tuli vahvasti esihenkilöiden haastattelussa ilmi. Heidän mielestään pitäisi aktiivisemmin etsiä ja olla yhteydessä terveydenhuoltoon ja etsiä sen puolen osaamista kaikkiin terveydenhuoltoon liittyvissä kysymyksissä ja haasteissa.

Koulutukset ja tiedonhankinta eli substanssi osaaminen ja sen vahvistaminen on esihenkilöiden mielestä omaohjaajatyötä tukeva asia. Oma työtä tukee tiedonhankinta ja itsensä kouluttaminen.

Lapsen vanhemmat ja sosiaalityöntekijä voivat olla parhaimmillaan omaohjaajatyötä tukeva elementti. Esihenkilöiden mielestä mitä paremman pohjan luo vanhempiin voi heidän kanssaan toimia paremmassa yhteistyössä. Näin omaohjaaja saa tuen vanhemmilta tekemäänsä työhön. Lisäksi myös joskus sosiaalityöntekijän luottamuksen saaminen on työtä tukevaa.

Omat vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet ja näiden hyödyntäminen omassa työssään voivat olla työtä vahvistavia ja tukevia asioita. Esihenkilöt kannustavat työntekijöitään ehdottomasti tunnistamaan ja käyttämään omia vahvuuksia ja kiinnostuksen kohteitaan.

9.2 Omaohjaajatyön kehittäminen

Työvälineitä omaohjaajatyön toteuttamiseen Veikkarissa:

Henkilöstöresurssit ovat esihenkilöiden mielestä yksi asia mikä on omaohjaajatyöhön liitettävä työväline. Veikkari on erityistason lastensuojeluyksikkö, joten henkilöstöresurssit ovat isommat kuin esimerkiksi perustason lastensuojeluyksikössä. Veikkarissa käytetään usein välivuoroalaista, joka tulee iltapäivällä töihin ja on myöhäiseen iltaan asti, jolloin omaohjaajatyön toteuttaminen on mahdollista.

Suunnitelmallisuus ja ajan hyödyntäminen ilmeni haastattelussa. Esihenkilöt kokevat, että omaohjaajien pitäisi enemmän käyttää suunnitelmallisuutta ja ajoittaa omaa työtänsä. Esihenkilöiden mielestä omaohjaajille on annettu heidän puolestaan vapaat kädet toteuttaa omaa omaohjaajatyötä.

Taloudellinen resurssointi. Haastattelussa ilmeni, että Veikkarissa on mahdollista käyttää rahaa erilaisten ideoiden toteuttamiseen. Hieman kalliimmat ideat pitää kuitenkin hyväksyttää esihenkilöillä tai jopa palvelujohtajalla. Kaikki ideat pyritään kuitenkin mahdollistamaan.

Harrastetilat, joita Veikkarissa on kaksi, kuntosalihuone ja biljardihuone. Nämä ovat hyviä työvälineitä omaohjaajatyön toteuttamiseen.

Kutalan mökki Sastamalassa on kaikkien Familiar oy:n sijaishuoltopaikkojen käytettävissä. Tähän on varauskalenteri, josta voi varata omaohjaaja-ajalle mökin käyttöönsä esimerkiksi viikonlopun ajaksi.

Sijainti on esihenkilöiden mielestä hyvä työväline. Veikkari sijaitsee maaseudulla, joten luontoa voi hyödyntää omaohjaaja-ajalla. Toisaalta Veikkari on myös lähellä isoa kaupunkia, Turkuu, josta löytyy runsaasti erilaisia mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja omaohjaaja-ajoille.

Muita välineitä, joita omaohjaajatyön toteuttamiseen mahdollisesti tarvittaisiin:

Rentoutumishuone on yksi mitä esihenkilöt kaipaaisivat Veikkariin. Huone, johon voisi mennä ihan vaan rentoutumaan ja kuuntelemaan vaikka luonnon ääniä.

Erillinen tila, jossa nuoren kanssa voisi pelata, käydä keskusteluita ja viettää kahdenkeskistä aikaa. Biljardihuoneessa ei ole pöytää tai sohvaa missä voisi nuoren kanssa istua ja viettää aikaa, eikä sinne esihenkilöiden mukaan mahdusikaan kyseisiä huonekaluja.

Toiveita omaohjaajatyötä tukevan oppaan sisältöön:

Toistuvat asiat selkeästi kuvattuna on esihenkilöiden toiveena. Opas olisi jokaiselle omaohjaajalle koontipaketti, jossa jokaisen lapsen kohdalla toistuvat asiat olisivat selkeästi kuvattuna. Opas toimisi ohjenuorana omaohjaajatyöhön, jossa selkeästi listattuna asioita, jotka jokaisen lapsen kohdalla pitää tulla hoidetuksi.

Erillinen tarkistuslista toimisi hyvänä tukena asioihin, jotka pitää tulla tehdyksi. Rasti ruutuun tyyllillä onko terveystarkastus varattu, onko hammastarkastus-aika varattu, tilinumeron kysyminen ynnä muita ihan käytännön asioita.

Vinkkejä menetelmistä ja omaohjaaja-ajoista olisi esihenkilöiden mielestä oppaassa hyvä olla. Vaikka Veikkarissa on menetelmäkansio erikseen voisi oppaassa olla vinkkejä, miten omaohjaaja voisi tutustua lapsen historiaan kuten menneisyysmatkailu tai valokuvaaminen lapsuusmaisemissa. Esihenkilöt toivovat myös, että oppaaseen laitettaisiin hoito- ja kasvatussuunnitelman läpikäyminen omaohjaaja-ajoilla. Heidän mielestään tähän asiaan omaohjaajien olisi hyvä perehtyä lapsen kanssa vieläkin enemmän kuten miten on menty eteenpäin, mitkä asiat ovat auttaneet, mitkä ovat olleet kannustavia tekijöitä. Esihenkilöt kokevat tärkeänä, että palataan alkusijoitukseen, joka voi olla voimaannuttavaa. Siksi he haluavat tämänkin mainittavan oppaassa.

9.3 Omaohjaajan perehdytys ja palaute

Omaohjaajatyön toteutumisen seuranta ja valvonta:

Esihenkilöt ovat päävastuussa, että omaohjaaja-ajat toteutuvat ja ovat toteutuneet ja, että työ on laadukasta ja sitä on riittävästi.

Omaohjaaja itse on esihenkilöiden mukaan vastuussa oman työn toteuttamisesta ja sen seurannasta.

Kunnat määrittelevät omaohjaajien tekemien dokumenttien määräajat, joiden noudattamatta jättämisestä voi tulla sakkoa. Lisäksi kuntien kanssa tehdyt puitesopimukset määrittelevät kuinka paljon omaohjaaja-aikaa pitää lapsella viikossa olla.

Palvelujohtaja käy yksikönjohtajan kanssa kolmen kuukauden välein läpi eri asioita, johon liittyy myös omaohjaajien vastuulla olevat dokumentoinnit.

Laadunvalvontajärjestelmä toimii yksikönjohtajan apuna, onko omaohjaajien dokumentoinnit tehty ja lukittu järjestelmään.

Vanhemmat ja sosiaalityöntekijät ovat esihenkilöiden mukaan luonnollisesti kiinnostuneita mitä omaohjaajat ovat tehneet lapsen tavoitteiden eteen ja miten niitä on yritetty saavuttaa.

Omavalvonnan kuukausiseuranta on yksikönjohtajan apuväline, johon yksikönjohtaja vastaa onko dokumentit olleet ajantasaisia.

Omaohjaajatyöhön perehdyttäminen:

Tähän esihenkilöt vastasivat yksimielisesti, ettei perehdytys ole riittävää.

Esihenkilöiden mielestä perehdytys tapahtuu pikkuhiljaa työn mukana. Heidän mielestään kuukausikoosteen ja hoito- ja kasvatussuunnitelman tekemiseen on hyvät kirjalliset ohjeet. Esihenkilöiden mukaan perehdytyksessä käydään tietyt asiat läpi, mutta myös perehtyjän vastuulla on kysyä ajankohtaisista asioista. Esihenkilöt kertoivat, että perehtyjän on myös hyväksyttävä, ettei kaikkea tietoa voi saada kerralla. Jotkut asiat vaativat sen, että se osuu omalle kohdalleen, jotta asiaan pääsee perehtymään ja harjoittelemaan. Esihenkilöt pitävät hyvänä asiana tulevaa opasta, joka auttaa varmasti perehtyjää tietyissä asioissa kuten lapsen tuleminen laitokseen sekä lapsen poislähteminen.

Perehdytyksessä toimivia asioita:

Mentorointi, jossa jokaisella uudella työntekijällä on oma työntekijä, joka on vastuussa perehdytyksestä. Ensin uusi työntekijä on muutaman tunnin keskustelemassa esihenkilöiden kanssa, jonka jälkeen uusi työntekijä tekee muutaman työvuoron ylimääräisenä työntekijänä ja hänelle määrätään oma työntekijä.

Moodle-kurssi on sähköinen 16 viikon perehdytysohjelma, jonka jokainen uusi työntekijä tekee Moodlessa.

Koulutukset kuten omaohjaajatyön ytimessä- koulutus on koettu hyödylliseksi.

Perehdytyksessä parannettavia asioita:

Moodle-kurssi omaohjaajuuteen, jossa käytäisiin jollain tasolla läpi mitä omaohjaajana oleminen tarkoittaa ja mitä asioita siihen kuuluu.

Video-koulutus, jossa käytäisiin yksityiskohtaista omahoidon alkusysäystä sekä omaohjaajien vastuulla olevien dokumenttien hyvin konkreettista läpikäymistä, oli esihenkilöiden toiveena haastattelussa.

Isompi vastuu itse uudelle työntekijälle tuli esille esihenkilöiden haastattelussa. He kokevat, että uuden omaohjaajan omalla vastuulla voisi enemmän olla perehtyminen sen mukaan millainen omaohjaaja haluaa olla. Omaohjaajan työ rakentuu lapsen ympärille, johon monet asiat vaikuttavat. Siksi usein on omaohjaajasta kiinni, miten rakentaa suhdettaan lapseen ja miten historian läpikäymisessä etenee. Tämä on jokaisen omalla vastuulla, kun toiset panostavat eri asioihin kuin toiset.

Palautteen saaminen ja -antaminen, palautteen tärkeys ja laatu:

Esihenkilöt kokevat palautteen antamisen hyvin tärkeänä ja jokainen varmasti kaipaa palautetta. Jokainen työntekijä tekee omasta mielestään työnsä hyvin, ja mikäli koskaan ei saa kehittäväää tai positiivista palautetta, ei omaa työtänsä voi koskaan kehittää. Esihenkilöt pitävät tärkeänä sitä, ettei tehty työ rakennu vain jokaisen itsensä luomaan kuvaansa.

Omaohjaajatyöstä annettavat palautteet:

Johdonmukainen työskentely on esihenkilöiden mielestä asia, josta on hyvä antaa palautetta omaohjaajille.

Positiiviset asiat ovat esihenkilöiden mielestä työtä voimaannuttavia asioita, joten siksi myös positiivinen palaute onnistumisista ja hyvin tehdyistä asioista on tärkeää.

Kehitettävät asiat ovat tärkeitä palautteen kohteita esihenkilöiden puolesta, mutta he kokevat myös, että omaohjaajien kollegat antaisivat toisilleen kehittävä ja rakentavaa palautetta ja nostaisivat kehitettäviä asioita esille.

Kirjalliset työt, varsinkin määrääjoissa pysyminen on useimmiten palaute, jota esihenkilöt joutuvat antamaan. Esihenkilöt myös tarkistavat jokaisen omaohjaajan tekemän dokumentin kuten kuukausikoosteen ja antavat niistä korjaus-ehdotuksia ja tarkennuksia.

Keneltä palautetta omaohjaajatyöstä olisi hyvä saada esihenkilöiden mielestä:

Kollegat ja työyhteisö ovat tärkeitä tahoja keneltä esihenkilöiden mielestä olisi hyvä saada palautetta. Kollegan tai työyhteisön palaute, jossa huomioidaan onnistuminen ja toisen hyvä, mutta myös kehitettävät asiat rakentavasti.

Lapselta itseltään olisi tärkeää saada palautetta, miten on omaohjaajana onnistunut ja mitä voisi omaohjaajana tehdä toisin. Palautetta voi lapselta myös pyytää.

Esihenkilöltä varmasti on hyvä kuulla niin positiivista kuin rakentavaa palautetta.

Verkostoilta voi pyytää palautetta kuten koulun työntekijöiltä, miten yhteistyö on sujunut sekä terveydenhuollon taholta muun muassa nuorisopsykiatrin poliklinikka, jonka kanssa tehdään paljon yhteistyötä.

Vanhemmilta ja sosiaalityöntekijöiltä voi esihenkilöiden mielestä pyytää samantyylistä palautetta kuin lapselta itseltään.

Miten saamaansa palautetta olisi hyvä hyödyntää oman omaohjaajatyön kehittämisessä:

Avun pyytäminen asiasta, johon kokee tarvitsevänsä apua, on esihenkilöiden mielestä suotavaa. Halu kehittää omaa työtään voi olla haastavaa, mikäli ei tiedä miten sitä lähdetään kehittämään haluttuun suuntaan kuten työn aikataulutus.

Työn tavoitteellisuuden kirjaaminen on oiva apu kehittää omaohjaajatyötään ja omaa tapaansa dokumentoida.

Tarttuminen asiaan, josta sai palautetta, on esihenkilöiden mielestä asia, johon voisi kiinnittää enemmän huomiota. He toivovat, mikäli palautetta saa usein samasta asiasta, että omaohjaaja myös tarttuisi asian kehittämiseen. Mikäli tarvitsee apua sitä, on aina esihenkilöiden mielestä tarjolla.

10 OMAOHJAAJILLE SUUNNATUN KYSELYN TULOKSET

Omaohjaajille suunnattuun kyselyyn vastasi 11 henkilöä, joka on 62 % henkilökunnan kokonaismäärästä.

10.1 Omaohjaajatyön sisältö

Omaohjaajatyötä tekevien mielipide mitkä kuuluvat omaohjaajan työtehtäviin Veikkarissa lapsen sijoituksen aikana:

Luottamuksen rakentaminen esiintyi kuudessa vastauksessa mm. seuraavin asioin lapsen sopeutumisen tukeminen, lapsen vastaanottaminen asuinyksiköön, vuorovaikutussuhteen luominen, lapsen asioiden tunteminen ja läsnäolon, jotka kaikki liittyvät lapsen luottamuksen rakentumiseen aikuisen kanssa.

Kirjalliset työtehtävät kuuluvat kolmen vastaajan mielestä myös omaohjaaja-työhön lapsen sijoituksen aikana. Vastaajat kuvasivat näitä olevan päivittäisten raporttien kirjoittaminen, isompien koosteiden ja asiakirjojen laatiminen kuten kuukausittaiset kuukausikoosteet sekä kolmen kuukauden välein tehtävä hoito- ja kasvatussuunnitelma.

Omaohjaaja-aikaa kolme vastaajista piti tärkeänä omaohjaajan työtehtävänä, johon lukeutuu vastaajien mukaan erilaiset yksilöajat sekä syvällisemmät keskustelut.

Lapsen tukeminen oli lähes kaikkien vastaajien mielestä oleellinen osa omaohjaajatyötä. Lapsen tukeminen eri asioissa, kannustaminen, ymmärtäminen ja hänestä huolehtiminen lukeutuivat lapsen tukemisen teemaan.

Yhteydenpidon tärkeys tuli esille neljän vastanneen vastauksista. Heidän mielestään lapsen asioiden edistäminen ja toimiminen yhteistyössä lapsen lähipiirin ja verkostojen kanssa sekä lapsen perheeseen tutustuminen on omaohjaajan yksi tärkeä työtehtävä.

Hyvinvoinnista vastaaminen oli kahdeksassa vastauksessa. Lapsen hyvinvoinnista vastaaminen kokonaisvaltaisesti ikätason mukaisesti sekä lapsen haasteisiin perehtyminen ja niiden kanssa työskenteleminen.

Mielekkäimmiksi koetut omaohjaajan työtehtävät:

Luottamuksen rakentaminen tuli esille kolmessa vastauksessa. Luottamus syntyy onnistuneissa hetkissä lapsen kanssa, joka saa myös jaksamaan positiivisena työssä. Lisäksi luottamukseen liitettiin aito läsnäolo sekä läheisen ja luottamuksellisen suhteen luominen, joka on vastavuoroista oppimista toisistaan ja antaa itselleen eniten.

Kirjallisia työtehtäviä mielekkäimpänä pitää kaksi vastaajaa. He kokivat kirjoittamisen olevan helppoa ja erilaisten yhteenvetojen ja koosteiden kirjoittaminen

onnistuu hyvin ja siksi se on heille mielekästä. Yksi vastaajista koki pysyvänsä paremmin selvillä lapsen asioista koosteita kirjoittaessaan.

Omaohjaaja-aikaa piti kolme vastaajaa mielekkäimpänä. He kokivat yksilö-aikojen motivoivan lasta eniten ja lapsen kanssa vietetyn kahdenkeskisen ajan mukavan tekemisen parissa auttaa parhaiten tutustumaan lapseen. Yksi vastaajista koki yhdessä tekemisen lomassa voivansa tehdä tavoitteellista lasta tukevaa työtä. Yksi vastaajista piti mielekkäänä myös kahdenkeskisiä keskusteluja lapsen kanssa.

Yhteydenpitoa piti kaksi vastaajaa mielekkäimpänä. Perheen kanssa tehtävä yhteistyö voi auttaa lasta pääsemään asioissa eteenpäin, kun tuki kotoa on myös olemassa ja perhe on samaa mieltä lapsen kehityskohteista ja ovat valmiita tekemään yhteistyötä.

Lapsen tukeminen tuli esille yhdessä vastauksessa. Tavoitteiden asettaminen ja edistyksen esille tuominen lapselle sekä lapseen tutustuminen edesauttavat lapsen tukemista kokonaisvaltaisesti.

Haastavimmiksi koetut omaohjaajan työtehtävät:

Lapsen asioissa perässä pysyminen oli kolmen vastaajan mielestä yksi haastavimmista tehtävistä. Työntekijöiden työpäivät ovat 12 tuntisia, jolloin heillä on paljon vapaapäiviä myös viikossa/kuukaudessa. Tällöin on vastaajien mielestä vaikeaa pysyä lapsen asioissa perillä, kun ei ole osana arkea päivittäin, varsinkin mikäli lapsella on ollut paljon tapahtumia lyhyessä ajassa. Lisäksi tässä kohtaa tuotiin esille myös se, ettei aina pääse osallistumaan vapaapäivien vuoksi lapsen asiakassuunnitelmapalaveriinhin tai terveydenhuollon käynneille ja tämän koetaan myös hankaloittavan asioissa perällä pysymistä. Tästä syystä yksi vastaaja kokee myös riittämättömyyden tunnetta.

Rajaaminen yhden vastaajan mielestä vakavat keskustelut ja nuoren rajaaminen on haastavaa. Vastaaja kokee myös asian olevan sidoksissa omaan

jaksamiseen. Yksi vastaajista mietti, johtuuko rajaamisen vaikeus siitä, että omaohjaajan on vaikea löytää arjesta riittävästi yhteistä aikaa lapsen kanssa.

Kirjalliset työtehtävät olivat kahden vastaajan mielestä yksi haastavimmista työtehtävistä. Kuukausikooste on toisen vastaajan mielestä sellainen kirjallinen työtehtävä, jota kirjoitetaan liian usein. Vastaajan mielestä kuukaudessa ei tapahdu suuria eikä pieniä kehityksiä, jolloin sen auki kirjoittaminen on haastavaa. Toinen vastaajista kokee hoito- ja kasvatussuunnitelman olevan niin laaja työtehtävä eikä koe saavansa siihen apua, jolloin sen tekeminen on hankalaa.

Ajan löytäminen kirjallisiin tehtäviin oli kuuden vastaajan mielestä yksi haastavimmista työtehtävistä. Kiireisen arjen keskellä ei ole aikaa riittävästi keskittyä ja tuottaa laadukasta tekstiä. Vastaajat kokevat, ettei esihenkilöiden toimesta ole annettu varsinaista työaikaa kirjallisia töiden luomiseen vaan ne pitää luoda keskellä kiireistä arkea useiden keskeytysten parissa. Lisäksi kirjallisia työtehtäviä hankaloittaa myös pitkät vapaat ja sairauslomat.

Yhteistyö vanhempien kanssa on yhden vastaajan mielestä haastavaa. Hän kokee, että yhteistyö tuntuu vaikealta, mikäli hän kokee vanhempien toiminnan lasta vahingoittavana. Tämä on syy myös, miksi joskus on hankalaa ymmärtää ja hahmottaa lapsen juurisyitä.

Omaohjaajatyön tärkeimpiin tehtäviin henkilökunnan mielestä lukeutuu:

Luottamuksen rakentaminen oli seitsemän vastaajan mielestä yksi tärkeimmistä omaohjaajan työtehtävistä. Luottamuksen rakentamiseen kuului kahden vastaajan mielestä myös lapsen puolien pitäminen.

Lapsen asioista vastaaminen oli yhden vastaajan mielestä tärkein omaohjaajan työtehtävä. Kaikki ”oman” lapsen asiat kuuluvat omaohjaajille ja ne pitää tarkistaa, että ovat tulleet tehdyiksi.

Turvallisena ja luotettavana aikuisena oleminen oli yhden vastaajan mielestä oleellisin asia omaohjaajatyössä. Pitää olla luotettava aikuinen, joka usealta lapselta voi kokonaan puuttua.

Lapsen kokonaisvaltainen tunteminen on tärkeintä yhden vastaajan mielestä.

Tavoitteellisia keskusteluita piti yksi vastaajista tärkeimpänä työtehtävänä.

Lapsen tukeminen ja hänen rinnallaan kulkeminen kuuluu kahden vastaajan mielestä tärkeimpiin omaohjaajan työtehtäviin.

Omaohjaajatyötä tukevat elementit:

Työyhteisö oli kuuden vastaajan mielestä eniten omaohjaaja työtä tukevaa. Työyhteisön kanssa asioiden puntarointi sekä iloissa, että haasteissa.

Omaohjaajapari oli yhden vastaajan mielestä omaohjaajatyötä tukevin asia.

Esihenkilöt tukevat omaohjaajatyötä kahden vastaajan mielestä. Vastaajien mielestä esihenkilöihin lukeutuu vastaavat ohjaajat sekä yksikönjohtaja.

Riittävä aika ja riittävä henkilöstöresurssi oli yhden vastaajan mielestä omaohjaaja työtä tukeva asia.

Omaohjaajatyössä koetut tuen tarpeet:

Omaohjaajatyön sisällön laajentaminen oli kahden vastaajan tuen tarve. He kokevat tälle alueelle lisää ideoita ja ajatuksia.

Kirjalliset työtehtävät ovat kahdelle vastaajalle asia, johon he kokevat tarvitsevana tukea. He kokevat tarvitsevana siihen aikaa muualta kuin kiireisen arjen keskeltä, mutta myös monialaisen työryhmän näkemyksiä kirjalliseen tuotokseen. Myös hoito- ja kasvatussuunnitelman luomiseen kaksi vastaajaa toivoi saavansa konkreettista apua.

Ajan järjestyminen laajempiin kirjallisiin työtehtäviin sekä omaohjaajatyöhön. Kolme vastaajista toivoo erillisen ajan järjestymistä, jolloin voisi keskittyä rauhassa vain kyseiseen työtehtävään. Lisäksi he kokevat, että yhteiseen aikaan omaohjaajaparin kanssa ei ole. Mikäli omaohjaajapari on samaan aikaan töissä eivät he voi olla asuinyksikön arjesta samaan aikaan kokoustilassa suunnittelemassa ja keskustelemassa omaohjaajatyöstä ja sen toteuttamisesta. Tällöin arki asuinyksikössä ei toimi kahden ohjaajan ollessa sieltä pois.

Työn aikatauluttaminen on yhdelle vastaajista tuen tarve. Hän kokee tarvitsevänsä siihen apua, koska muuten ei jää aikaa toteuttaa omaohjaajatyötä riittävästi. Lisäksi yksi vastaaja kertoo koko työyhteisöltä löytyvän aikaa siihen, että ottaisi vastuun muiden omaohjaajien lapsista silloin kun omaohjaajat ovat pois töistä. Tällöin asiat eivät jäisi keskeneräisiksi odottamaan omaohjaajan paluuta.

Kaksi vastaajaa jätti vastaamatta tai eivät kokeneet tarvetta tuelle.

10.2 Omaohjaajatyön kehittäminen

Kehitettäviä asioita omassa omaohjaajatyössä:

Vaihtelevuus. Yksi vastaajista vastasi, että omassa omaohjaajuudessa kehitettävää olisi saada enemmän vaihtelevaa sisältöä omaohjaajahetkiin.

Suunnitelmallisuus ja säännönmukaisuus oli viiden vastaajan mukaan kehitettävä asia omaohjaajatyössä. Yksi vastaajista koki suunnitelmallisten keskusteluiden olevan hyvin vähäisiä.

Aikataulutus omaan omaohjaajatyöhön oli kahden vastaajan kehityskohde.

Erilaisten menetelmien käyttö oli kahden vastaajan kehitettävä asia omaohjaaja-jatyössä. Toinen vastaajista koki tarvetta tutustua laajemmin erilaisiin menetelmiin.

Ajankäytön priorisoiminen. Kolme vastaajista oli tätä mieltä omista kehityskoh-teistaan. Yksi vastaajista kertoi tarvitsevansa enemmän järjestelmällisyyttä. Yksi vastaajista haluaisi antaa enemmän yksilöaikaa lapselle työajan puit-teissa.

Olemassa olevia työvälineitä omaohjaaja-ajan toteuttamiseen Veikka-rissa:

Harrastusmateriaalit Veikkarissa on monipuoliset yhden vastaajan mielestä. Veikkarista löytyy mm. frisbeegolf kiekkoja, koripalloa, lentopallo ja verkko, trampoliini, sulkapallo mailat, polkupyöriä ja erilaisia pihapelejä, joita voi oma-ohjaaja-ajalla käyttää hyödyksi.

Menetelmäkansio ja -kortit olivat kolmen vastaajan mielestä hyödylliset oma-ohjaaja-jatyössä. Mainittuja olivat tunnekortit ja umbrella-itsenäistymismateriaa-lit.

Rahan mainitsi kaksi vastaajista. Rahaa Veikkarissa voi käyttää harkinnanva-raisesti omaohjaaja-ajan toteuttamiseen.

Kalenteri on yhden vastaajan mielestä hyvä työväline, jonka avulla saa mm. suunniteltua omaohjaa-aikoja.

Auto oli yhden vastaajan mielestä työväline, jolla mahdollistetaan liikkuminen omaohjaaja-ajoilla.

Harrastetilan ja sen käyttämisen mainitsi kaksi vastaajista. Harrastetilassa voi toteuttaa omaohjaaja-aikoja biljardin tai musiikin parissa.

Kolme vastaajista oli jättäneet vastauskohdan tyhjäksi.

Omaohjaajatyöhön kaivattavia työvälineitä:

Enemmän erilaisuutta materiaaleihin toivoi kaksi vastaajista. He kokevat, että vaihtelevuus ja erilaiset menetelmäkortit olisivat toimivia.

Yhteneväinen linja omaohjaajille oli yhden vastaajan toiveena. Hän kokee, että jokaiselle lapselle tulee olla yhteneväinen työn laatu ja, että kaikki omaohjaajat tietäisivät mitä sijoituksen eri vaiheissa tehdään.

Kuntoutussuunnitelma nousi esille yhden vastaajan toimesta. Vastaaja kokee, että kuntoutussuunnitelma voitaisiin luoda moniammatillisen työryhmän kesken, jossa voisi käyttää myös verkostotyötä hyödyksi.

Aikaa lisää toivoo kolme vastaajaa.

Omaohjaajatyötä tukevaa opasta piti yksi vastaaja loistavana ideana. Vastaaja kokee, että ihmiset herkästi jumiutuvat yhdenlaiseen työskentelytapaan ja oppaan avulla voisi päästä oman ”boksin” ulkopuolelle.

Kolme vastaajista oli jättäneet vastaamatta kysymykseen.

Toiveita omaohjaajatyötä tukevan oppaan sisältöön:

Omaohjaajatyön sisältöä luetteluna toivoi kolme vastaajista. Jotain selkeää luetteloa mitkä ovat omaohjaajan työtehtäviä ja mitä omaohjaajatyö pitää Veikkarissa sisällään. Luettelo voisi olla myös apuna omaohjaajatyön sisältöä läpikäydessä lapsen kanssa. Yksi vastaajista toivoi ns. tarkistuslistaa, että kaikki asiat ovat tulleet tehdyksi tietyssä vaiheessa sijoitusta.

Ideoita omaohjaajatyön tekemiseen ehdottivat neljä vastaajaa. Myös ideoita miten omaohjaajatyötä voisi toteuttaa ja kehittää asiakkuuden edetessä. Yksi vastaajista ehdotti vinkkejä ja linkkejä eri sivustoille.

Omaohjaajatyön arviointilomake oli yhden vastaajan toive.

Omaohjaajatyön suunnittelulomaketta ehdotti yksi vastaajista. Tämä omaohjaajatyön suunnittelu lomake voisi olla apuna omaohjaaja parin kanssa, kun suunnitellaan pidempiaikaisia tai yhteneväisiä omaohjaajuus tavoitteita lapselle.

Omaohjaajuuden tavoitteet olivat yhden vastaajan vastauksessa. Hän toivoi myös konkreettisia ehdotuksia, miten voitaisiin edistää tiettyjä tavoitteita.

Omaohjaaja käsitteen avaaminen laajemmin oli kahden vastaajan toiveena. Toinen vastaajista toivoi tiivistä esittely ja mistä olisi hyvä aloittaa työskentely.

Vuosikello tai muu aikatauluista muistuttava menetelmä ilmeni kahdessa vastauksessa. He toivoivat muistutusta erilaisten aikataulujen kiinnipitämiseen ja ehdottivat tähän vuosikelloa.

Prosessin kuvaus selkeästi avattuna toistui kolmessa vastauksessa.

10.3 Omaohjaajan perehdytys ja palaute

Omaohjaajien tieto kuka seuraa omaohjaajatyön toteutumista ja valvoo sitä:

Esihenkilöt seuraavat omaohjaajatyön toteutumista kahdeksan vastaajan mielestä. Esihenkilöihin lukeutuu vastaavat ohjaajat ja yksikön johtaja. Kaksi vastaajista perustelee vastaavan ohjaajat tarkkailevan kirjauksia ja varmistavan, että kirjalliset työt ovat ajoissa valmiina. Lisäksi he kertoivat esihenkilöiden seuraavan toteutuneita omaohjaaja-aikoja.

Vanhemmat valvovat ja seuraavat omaohjaajatyöntoteutumista kahden vastaajan mukaan esimerkiksi kuukausikoosteiden perusteella.

Lapsi itse seuraa ja vaatii omaohjaajatyön toteutumista yhden vastaajan mukaan.

Sosiaalityöntekijä seuraa kuukausikoosteiden perusteella omaohjaajatyötä ja sen tavoitteellisuutta.

Palvelujohtaja. Kaksi vastaajista oli sitä mieltä, että omaohjaajatyötä valvoo ja seuraa myös Veikkarin yksikönjohtajan esihenkilöt, mutta ei ehkä niin aktiivisesti. Kirjallisten töiden ajantasaisuutta valvoo palvelujohtaja pidemmällä aikavälillä yhden vastaajan mukaan.

Omaohjaajatyöhön perehdyttäminen:

Suurin osa vastaajista $\frac{3}{4}$ olivat sitä mieltä, että Veikkarissa omaohjaajatyöhön perehdyttäminen ei ole riittävällä tasolla. Kaksi vastaajista $\frac{1}{4}$ vastasivat perehdytyksen omaohjaajatyöhön olevan riittävää.

Omaohjaajatyöhön perehdytyksessä toimivia asioita Veikkarissa:

Neljä vastaajista oli sitä mieltä, etteivät ole koskaan saaneet perehdytystä itse omaohjaajatyöhön tai sitä ei ole ollut tarjolla.

Työkavereiden perehdytys oli viiden vastaajan mielestä toimivaa. Kaksi näistä vastaajista koki myös, että aina saa apuja ja neuvoja, kun pyytää.

Koulutukset kuten omaohjaajuuden ytimessä oli kolmen vastaajan mielestä todella hyödyllinen ja omaohjaajatyötä avaava koulutus, jota he suosittelivat kaikille käytäväksi.

Omaohjaajatyöhön perehdytyksessä parannettavia asioita Veikkarissa:

Uusille ns. aloituspakkaus oli neljän vastaajan mielestä hyvä idea perehdytykseen. Vastaajat kuvasivat tätä tietopakettina myös niitä omaohjaajia varten, jotka tulevat ensimmäistä kertaa alalle töihin.

Perehdytysvastuun jakaminen oli kahden vastaajan toive. Heidän vastauksistaan kävi ilmi, että perehdytysvastuu uudelle työntekijälle olisi yhdellä tai kahdella henkilöllä (omaohjaajalla), jotka kävisivät kaikki perusasiat läpi. Vastaajat kuitenkin kokevat loppupelissä perehdytysvastuun olevan kaikilla.

Perehdytyslomake, jota yhden vastaajan mielestä olisi hyvä käydä läpi uuden henkilön tultua taloon.

Perehdytysopas oli yhden vastaajan mielestä hieno ajatus ja varmasti hyvä työkalu omaohjaajatyön perehdytykseen.

Oma-aloitteisuus tuli ilmi kahden vastaajan vastauksista, itse kysymällä asioista ja käytänteistä.

Yksi vastaajista oli jättänyt vastaamasta kysymykseen.

Palautteen saaminen ja -antaminen, palautteen tärkeys ja laatu:

Neljä vastaajista koki, ettei he juurikaan saa palautetta.

Kiitosta asioiden hoitamisesta on saanut kolme vastaajista. Yksi vastaajista kertoi, mikäli jokin asia on hoidettu hyvin, on siitä saanut esihenkilöitä palautetta, mutta myös lapsi eli asiakas on kehunut hänen toimintaansa. Yksi vastaajista kertoo saavansa hyvää palautetta suoraan nuorilta. Yksi vastaajista koki saaneensa vanhemmilta, lapsen hoitokontakteilta ja sosiaalityöntekijöiltä hyvää palautetta monesti.

Kirjallisista töistä ja niiden tekemisestä on kaksi vastaajaa saanut palautetta.

Hyvistä keskusteluista lasten kanssa on yksi vastaajista saanut hyvää palautetta.

Asioiden hoitamattomuudesta ja pääasiassa negatiivista palautetta on neljä vastaajista kokenut saavansa. Yksi vastaajista mainitsi saavansa palautetta asioista, jotka olisivat pitäneet tehdä vaikkei hän ole ollut töissäkään. Kaksi vastaajista koki saavansa ainoastaan negatiivista palautetta. Yksi vastaajista koki saavansa negatiivista palautetta nuorilta suoraan. Yksi vastaaja koki saaneensa vain muistutuksia, jos kirjallisten töiden aikataulu ei pidä, mutta kokee myös, ettei hyvää palautetta juuri anneta.

Uusista ideoista on tullut palautetta yhdelle vastaajista.

Lapsen asioiden eteenpäin viemisestä kokee yksi vastaaja saaneensa hyvää palautetta.

Keneltä palautetta omaohjaajatyöstäsi olisi hyvä saada:

Työyhteisö. Kolme vastaajista koki haluavansa palautetta saavan työyhteisöltä.

Esihenkilöiltä palautetta toivoo seitsemän vastaajista.

Vanhemmat/perhe ilmeni kolmen vastaajan vastauksissa.

Sosiaalityöntekijät ja muut yhteistyötahot. Kahden vastaajan vastauksista ilmeni toive saada palautetta sosiaalityöntekijöiltä ja muilta tahoilta kenen kanssa omaohjaajat tekevät yhteistyötä.

Lapselta itseltään toivoo palautetta kolme vastaajaa.

Omaohjaajaparilta toivoo yksi vastaaja palautetta.

Palautteen laatu:

Rakentavaa palautetta toivoi vastaajista kuusi.

Onnistumiset huomioivaa palautetta toivoi kolme vastaajista, jotka kokivat saavansa hyvin vähän palautetta onnistumisista. Yksi vastaajista koki, että onnistumisten nostot olisivat mukavaa palautetta ja voimaannuttavaa.

Avointa ja kannustavaa palautetta toivoi kaksi vastaajista. Toinen vastaajista kuvailee haluavansa avointa keskustelua onnistumisista ja epäonnistumisista.

Suoraa palautetta ja korjausehdotuksia esiintyi kolmessa eri vastauksessa. Vastaajat toivoivat, että arvostaa suoraan sanomista ja mielellään ottaisivat myös korjausehdotuksia vastaan, mikäli jonkin asian voisi toteuttaa muilla keinoin paremmin.

Rehellistä keskustelua toivoi yksi vastaajista tietenkin rakentavalla tavalla.

Kehittävää palautetta toivoi kaksi vastaajista. Yksi vastaajista toivoo suoria kehittämisideoita.

Palautteen hyödyntäminen omassa omaohjaajatyössä:

Kaksi vastaajista ei osaa sanoa miten hyödyntäisi palautteen saamista omassa omaohjaajatyössään, sillä hän kokee, ettei ole saanut koskaan kovin-kaan rakentavaa palautetta asioiden tiimoilta.

Toiminnan muuttaminen oli yhden vastaajan kehittämisidea. Vastaaja kokee haluavansa suoran palautteen ja kehitysehdotuksen, jonka mukaan voi muuttaa omaa toimintaansa.

Ennakoiminen esiintyi yhdessä vastauksessa. Vastaaja kertoi pyrkivänsä ennakoimaan esimerkiksi tekemällä kirjalliset työt jo aikaisemmin niin ei pääse tulemaan negatiivista palautetta.

Oman itsensä kehittäminen esiintyi neljässä vastauksessa. Yksi vastaajista koki haluavansa ottaa palautteen vastaan ja kehittyä saamassaan palautteen kohteessa. Yksi koki positiivisen palautteen motivoivan ja rakentava

kehittämään omaa työtapaa. Yksi koki positiivisesta palautteesta saavan aina energiaa, ja rakentavasta palautteesta saa voimaa katsoa peiliin ja kehittää itseään.

Enemmän yritystä oman toiminnan muuttamiseen ilmeni kolmen vastaajan vastauksissa.

Palautteen antaminen:

Ei anna ollenkaan anna palautetta ilmeni kolmen vastaajan vastauksissa. Kaksi oli sitä mieltä, että pitäisi kyllä antaa. Yksi vastaajista koki antavansa palautetta, mikäli joku sitä kysyy kuten uudet työntekijät. Yksi vastaajista koki, ettei ehdi työssään kiinnittämään huomiota toisten tekemisiin, sillä aikaa omaohjaajatyöhön on viikkotasolla aivan liian vähän ja kaikki aika menee siihen.

Huumorin avulla ja kehuilla vastasi yksi vastaajista.

Kasvotusten ja hyvistä keskusteluista antaa palautteen kaksi vastaajista. Molemmat kokevat kasvotusten olevan parhain vaihtoehto antaa palaute niin hyvä kuin rakentava.

Omaohjaajaparille suunnitelmista ja aikatauluista antaa kaksi vastaajista palautetta. Kommunikointi tapahtuu kasvotusten, sähköpostin tai Familiarin viestijärjestelmän kautta.

Erityisen suhteen luomisesta lapseen antaa yksi vastaajista palautetta. Vastaaja kokee, että mikäli joku on onnistunut luomaan erityisen suhteen lapseen, on se positiivisen palautteen arvoinen suoritus.

Lasta tukevasta erinomaisesta työstä antaa yksi vastaajista palautetta. Vastaaja kokee, että kaikki ketkä tekevät erinomaista lasta tukevaa työtä on ansainneet positiivista palautetta omasta työstään.

Onnistumisista antaa palautetta kolme vastaajaa. Yksi vastaajista kokee antavansa aina, kun mahdollista sekä haasteiden aikana haluaa olla tukemassa työkaveria.

11 TULOSTEN YHTEENVETOA JA POHDINTAA

Pidän tärkeänä kehittää kuntoutusta ja kuntoutuksen ohjauksen näkökulmaa lastensuojelussa. Selvitin opinnäytetyössäni lastensuojelun laitoshoidon ja sen tarkoitusta sekä omaohjaajatyötä kuntouttavasta näkökulmasta sekä perehdytyksen merkityksen työelämässä. Lastensuojelun sijaishuollossa omaohjaaja on tärkeässä roolissa sijoituksen alussa ja sen aikana. Hän on luomassa hyvän ja luottamuksellisen suhteen lapseen, jota tukee hyvä vuorovaikutussuhde. Lastensuojelun sijaishuollon asiakkaat ovat kokeneet vaikeita asioita, ja omaohjaajan on pystyttävä toimimaan vaikeissa, hyvin tunnepitoisissa tilanteissa. Tällöin korostuu opinnäytetyössäni kuvatut ohjaustaitojen merkityksellisyys varsinkin vuorovaikutustaitoihin lukeutuvat kuuntelu, kommunikointi, sosiaalinen kyvykyys, empatiakyky ja tunnekyvykyys.

Opinnäytetyössäni pohdin laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ja kävin useasti läpi, mikä oli tutkimuksen kohde ja tarkoitus, mitä tutkin ja miksi. Pyrin olemaan puolueeton tuloksia analysoidessani ja pohdin ajoittain, että olenko tehnyt olettamuksia omien olemassa olevien tietojen vuoksi, koska työskentelemme samassa paikassa kuin kyselyyn vastanneet omaohjaajat. Uskon onnistuneeni hyvin olemaan puolueeton, koska mielestäni kysymykset ja vastaukset olivat teoriaan pohjautuvia sekä jokaisen omaan henkilökohtaiseen mielipiteeseen ja kokemukseen perustuvia.

Opinnäytetyöni menetelmät olivat minusta oikeat ja sopivat tähän tilanteeseen. Joskin kiire varmasti vaikutti kyselyn muodostamiseen ja olisin voinut enemmän miettiä kysymysten muotoja, jotta ne varmasti olisivat vastanneet mahdollisimman hyvin kyselyn tarkoitusta. Kyselyn nopeaan muodostumiseen

vaikutti myös Veikkarin erityislastenkodin asuinyksiköissä haastatteluiden toteutuksen aikana vallinnut hyvin raskas vaihe työntekijöille, jonka vuoksi henkilökunta ei ollut valmis sitoutumaan vapaapäivinänsä tulemaan työpaikalleen tekemään haastatteluja. Lähdin pohtimaan myös omia aikatauluresurssejani ja sitä, että haastattelut ovat aikaa vieviä enkä halunnut rasittaa työntekijöitä sen enempää kuin tarve ja siksi muutin aineistonkeruumenetelmän henkilökunnan osalta sähköiseen kyselylomakkeeseen. Ajattelin tällä tavalla saavani mahdollisimman paljon vastauksia, jotta voisin vastata tutkimusongelmaani parhaiten.

Kyselyn tulokset ovat pieni raapaisu oikeasti siitä mitä omaohjaaja tekee, koska omaohjaajatyö on omalla persoonallaan tehtävää ja sovellettavaa työtä. Kyselyn tulokset vastaavat omaohjaajien tarpeita, kokemuksia ja mielipiteitä. Siksi uskon, että kyselyn ja haastattelun vastauksilla saa luotua oppaan, joka on hyödyllinen käytännössä niin uusille kuin kokeneillekin työntekijöille ja muistutuksena miten tärkeää työtä tehdään sijoitettujen lasten kanssa ja mitä kaikkea se pitää sisällään. Joista voi rakentaa omaohjaajatyötä tukevan oppaan tulevaisuudessa.

Vertailin esihenkilöiden ja työntekijöiden vastauksia keskenään. Huomion arvoiseksi eroksi nostaisin ensin omaohjaajan työtehtävistä esille nousseen asian. Vastaukset olivat melko yhteneväiset, mutta esihenkilöt toivat esille vielä lapsen historiaan tutustumisen. Tämä on lasten puheista esiinnoussut asia, jonka mukaan lapset haluaisivat omaohjaajien olevan enemmän tietoisia heidän menneisyydestään. Asia on sellainen, joka varmasti täytyy saada Veikkarin omaohjaajatyöhön läsnä olevaksi joka lapsen kohdalla.

Seuraavaksi nostaisin esille eroavaisuudet työvälineisiin, joilla omaohjaajatyötä voi tehdä. Omaohjaajat kertoivat työvälineistä, joita voi käyttää olevan erilaiset harrastusmateriaalit, menetelmäkansion käyttäminen, raha, auto ja harrastetila. Esihenkilöt nostivat esille näiden lisäksi vielä henkilöstöresurssit, jotka ovat ylimääräisen välivuorolaisen vuoksi isommat kuin esimerkiksi perustason yksikössä. Näin omaohjaaja-aikaa on mahdollista toteuttaa paremmin arjessa. Lisäksi esihenkilöt mainitsivat suunnitelmallisuuden ja ajan

hyödyntämisen, jotka edesauttaisivat esihenkilöiden mielestä jokaista omaohjaajaa omaohjaajatyön toteuttamisessa, varsinkin kun esihenkilöt ovat antaneet hyvin vapaat kädet omaohjaajatyön toteuttamiseen. Esihenkilöiden vastauksissa kävi ilmi myös mökkeilyn mahdollisuudesta sekä Veikkarin sijainnin hyväksi käyttämistä. Sijainti on esihenkilöiden mielestä huikea, koska Veikkari sijaitsee metsän laidalla peltöjen keskellä, jossa on paljon ulkoilumahdollisuuksia, mutta myös isoon kaupunkiin Turkuun on helppo mennä.

Kolmas esille nostettava eroavaisuus on mielestäni kuka omaomaohjaajatyötä ja sen toteutumista valvoo. Omaohjaajat vastasivat, että esihenkilöt, vanhemmat, lapsi itse, sosiaalityöntekijä sekä palvelujohtaja valvoo työn laatua ja toteutumista. Esihenkilöiden vastauksissa näiden lisäksi määriteltiin kunnat, joiden kanssa sopimukset sijaishuollon toteutumisesta tehdään lapsikohtaisesti. Kunnat määrittelevät kirjallisten dokumenttien määrääjat, joiden noudattamatta jättämisestä voi tulla sakkoa. Kuntien kanssa tehtyt puitesopimukset määrittelevät kuinka paljon omaohjaaja-aikaa pitää lapsella viikossa olla. Esihenkilöt mainitsivat yhdeksi tahoksi vielä omaohjaajan itse, joka on heidän mielestään vastuussa siitä, että omaohjaajatyö on laadukasta ja sitä on riittävästi. Lisäksi yksikönjohtajalla on käytössään laadunvalvontajärjestelmä sekä omavalvonnan kuukausiseuranta. Koen myös, että omaohjaajien tuen tarpeet ovat asia, joihin esihenkilöiden tulisi kiinnittää huomiota, mutta myös, että jokainen omaohjaaja olisi avoin ja pyytäisi apua tarvitsemiinsa asioihin riittävästi.

Yhtenä selvityksen aiheena opinnäytetyössäni oli miten Veikkarissa omaohjaajatyö vastaa tämän hetken lasten tarpeisiin. Omaohjaajien kokemuksiin haasteellisimpiin työtehtäviin lukeutui kirjalliset työt sekä ajan löytäminen niihin, mutta myös lapsen asioissa perässä pysyminen. Osa vastaajista koki riittämättömyyden tunnetta, kun ei pääse aina osallistumaan palavereihin eikä ole jatkuvaisessa arjessa mukana, varsinkin jos lapsella on ollut paljon tapahtumia lyhyessä ajassa. Lisäksi asioita, joihin omaohjaajat kaipaavat tukea, nousi esille juuri kirjallisten työtehtävien loppuun saattaminen sekä ajan järjestäminen laajempiin kirjallisiin työtehtäviin ja aikaa oman työparin kanssa. Tästä voisi yhteenvetona pohtia, että miten hyvin omaohjaajat pystyvät tavoittelemaan lasten tavoitteiden toteutumista kokemansa kiireen keskellä ja miten

tavoitteiden asettamista arvioidaan ja määritellään laadukkaasti hoito- ja kasvatussuunnitelman mukaisesti? Tuleva opas voisi olla auttamassa omaohjaajia jäsentämään omaa työtään ja pohtimaan sen laadukkuutta enemmän. Mutta myös olla apuna ja muistutuksena avun pyytämisessä ja työn kehittämisessä.

Esihenkilöiden haastattelun tuloksista saa tulevaan oppaaseen faktatietoa omaohjaaja työn seurannasta ja valvomisesta sekä eri näkökulmasta vinkkejä omaohjaajatyön toteuttamiseen. Omaohjaajatyön pitää olla avointa ja toteutua laadukkaasti, jotta se on mahdollisimman vaikuttavaa. Esihenkilöiden vastauksista saa näkökulmaa työn tavoitteellisuuteen ja sen tärkeyteen, mutta myös siihen mitä esihenkilöt odottavat omaohjaajilta. Omaohjaajien kyselyn alun kysymyksillä yritin tavoittaa omaohjaajien mielestä omaohjaajien työtehtäviä ja tehdä heille näkyväksi myös mitkä ovat omaohjaajatyön mielekkäimmät ja haastavimmat työtehtävät ja saada sitä kautta ymmärrystä, että nekin ovat omaohjaajan työhön kuuluvia työtehtäviä ja haastavimmat ovat ihan yhtä tärkeitä omaohjaajan työtehtäviä. Tulevaan oppaaseen saa näistä vinkkejä mitkä ovat omaohjaajan työhön kuuluvia työtehtäviä olivat ne sitten mielekkäitä, haastavia tai tärkeimpiä. Tuen tarpeeseen liittyvillä kysymyksillä oppaaseen saa vinkkejä mihin erilaisiin asioihin voi tarvita tukea, mutta mihin tukea voi myös hakea ja keneltä. Omaohjaajatyön tekemiseen tarvittavia välineitä ovat suoraan hyviä vastauksia oppaaseen vinkeiksi. Työn toteutumisen seurannalla voi oppaassa muistuttaa omaohjaajia miksi työtä tehdään ja kenen näkökulmasta tekemää työtä tarkastellaan. Palautteeseen liittyvillä kysymyksillä oppaaseen voisi tuoda näkyväksi mistä sinun työkaverisi odottaa ja mistä hän haluaa palautetta ja miten sitä voisi antaa. Tämäkin on minusta tärkeää, jotta voimme palautetta antaa ja kehittyä työssämme. Opinnäytetyöni, henkilökunnalle tehty kysely ja esihenkilöille tehty haastattelu ovat jatkokäytettävissä ja apuna omaohjaajien työtä tukevan oppaan laatimiseen. Opinnäytetyöni ohella olen pystynyt luomaan omaohjaajille suunniteltua opasta osittain. Olen siis saanut hyvän alustavan version aluilleen, mutta rajoitin opinnäytetyöni kuitenkin työn laajuuden vuoksi vain taustatyön tekemiseen.

12 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Opinnäytetyössä noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä; huolellisuutta, rehellisyyttä ja tarkkuutta opinnäytetyöni ja siihen liittyvän materiaalin tallentamisessa ja sen esittämisessä (Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta, 2023). Tutkimuslupa on tarpeellista, jos tutkimus kohdentuu organisaation toimintaan (Arene, 2019, s. 21). Tutustuin tutkimuseettisiin ohjeistuksiin ja opinnäytetyöni eri vaiheissa noudatin yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta myös tulosten tallentamisessa ja niiden arvioimisessa. Hain tutkimus luvan Satakunnan ammattikorkeakoulusta, jonka toimitin opinnäytetyöni tilanneelle organisaatiolle opinnäytetyöni suunnitelma mukaan liitettynä. Olen tiedottanut tilaajaa opinnäytetyöni etenemisestä, jotta hän on pysynyt ajan tasalla.

Luotettavuus varmistetaan analysoimalla haastattelut laadullisilla menetelmillä, koska on esitetty, että laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella seuraavien termien avulla; uskottavuus, vastaavuus, siirrettävyys, varmuus, riippuvuus, vahvistettavuus, vahvistuvuus, puolueettomuus (Peda, 2023). Laadullista tutkimuksen luotettavuutta voi pohtia miettimällä mikä oli tutkimuksen kohde ja tarkoitus, mitä tutkin ja miksi. Lisäksi voi pohtia miksi tämä tutkimus on tärkeä ja onko opinnäytetyön tekijä olettanut joitain asioita aloittaessaan opinnäytetyötä ja onko sen suhteen jokin ajatus muuttunut. Luotettavuutta tarkastellaan myös aineiston keruumenetelmien kautta kuten miten menetelmänä tutkimus onnistui ja miten aineiston keruu ja teknillinen toteutus esimerkiksi nauhoittaminen onnistui. Voidaan tarkastella millä perusteella haastateltavat valittiin ja miten heihin oltiin yhteydessä, miten varmistettiin, ettei henkilöllisyys paljastunut. Luotettavuutta tarkastellaan myös sen kautta, miten aineistoa analysoitiin ja miten tuloksiin päästiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku 4, kohta ”Hyvä muistaa luotettavuuden arvioinnissa”.)

Eettisyydessä otetaan huomioon, miten käsitellään tietoa ja miten tietoa kerätään. Opinnäytetyön tutkimukseen osallistuvien pitää pysyä anonyymeina sekä kohderyhmän pitää olla tietoinen, miten tallenteet ynnä muut tuhoetaan jälkeensä. Tämä perustuu jokaisen ihmisen oikeudesta

yksityisyydensuojaan. Haastateltaville ja kyselyyn osallistujille tehdään selväksi se, että vastaaminen on vapaaehtoista. (Arene, 2019, s. 13,19 & 24.) Opinnäytetyö on julkinen asiakirja, joten huomioon pitää ottaa muun muassa tietosuojalain, tekijänoikeuslain ja oikeus yksityisyyden suojaan lain ja noudat-tanut niitä.

Tutkimuksen luotettavuus paranee, kun käytetään osittain aineistonkeruume-netelmänä sähköistä kyselyä. Tällöin jää väliin mahdolliset lyöntivirheet tai ko-konaan tiedon poisjääminen litterointi vaiheessa. (Valli, 2018, luku 1, kohta ”Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa”.)

Noudatin erityistä tarkkuutta aineiston tallentamisessa ja tallensin aineiston tie-tokoneelleni yhteen kansioon salanimellä. Tiedosto sijaitsi tietokoneen työpöy-dälläni salasanojen takana ja varmistin, ettei kukaan muu käyttänyt tietokonet-tani sinä aikana. Haastattelu tehtiin kaikkien esihenkilöiden kesken ja kysely toteutettiin nimettömänä, joten aineistoissa ei ollut kenenkään henkilötietoja. Varmuuskopio haastattelusta oli puhelimeni nauhurissa, johon pääsi vain pää-sykoodin avulla, jolloin ulkopuoliset eivät päässeet käsiksi aineistoihin. Kyse-lyn tulokset tallensin samaan tiedostoon haastattelun kanssa. Aineiston käsit-telyn jälkeen varmistin, etten enää tarvitse tiedostoja, jonka jälkeen poistin tie-dostot puhelimesta, tietokoneelta ja myös roskakoreista.

Kerroin kohderyhmälle miksi ja mitä varten toteutan haastattelun ja kyselyn. Lisäksi kerroin mitä hyötyä omaohjaajuuden kehittämisestä on koko työryh-mälle. Tein selväksi haastateltaville, että he pysyvät anonyymeina ja kategori-oituisivat vain esihenkilöinä ja tämä oli heille sopiva vaihtoehto. Painotin myös, että voimme lopettaa haastattelun missä kohtaa tahansa, mikäli he niin koke-vat. Henkilökunnalle kerroin kyselyn olevan täysin anonyymi, vastausten anta-minen olevan täysin vapaaehtoista sekä, että aion tuhota tulokset jälkeinpäin. Kysymykset muotoilin niin, että vastaajat pysyvät varmasti anonyymeina eikä ole tarpeenmukaista kertoa henkilötietoja. Kerroin myös, että haastattelusta ja kyselystä on vain hyötyä. Kukaan muu kuin minä ei kuullut tutkimusten nau-hoitteita ja nähnyt kyselyn vastauksia. Tuloksista ei tunnisteta vastaajia.

Eettisenä haasteena voidaan pitää myös minun omaa asemaani työryhmässä. Pyrin varmistamaan eettisyyden reflektiivisellä työotteella niin, että oma työni ei ohjannut ajatuksiani, vaikka itse teen samaa omaohjaajatyötä kuin haastatettava kohderyhmä. Uskoin vahvasti omaan ja työryhmän ammatillisuuteen ja rehellisyyteen kyselyssä. Kyselylomakkeen testautin ulkopuolisella ja varmistin näin kyselyn olevan ymmärrettävä.

LÄHTEET

Arene. (2019). Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. <https://arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINNÄYTETÖIDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf>

Eronen, T & Laakso, R. (2016). Lastensuojelun laitoshoidon kasvatukselliset ja kuntouttavat orientaatiot ja niiden vaikuttavuus. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131499/URN_ISBN_978-952-302-780-0.pdf?sequence=1

Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. (2018). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Teoksessa R. Valli (Toim.), Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas. PS-kustannus. <https://www.ellibslibrary.com/book/978-952-451-516-0>

Familiar. (2021). Lapsi kaipaa enemmän aikuisen aikaa myös lastensuojelussa. <https://familiar.fi/ajankohtaista/omaohjaaja-teemavuosi-2022>

Familiar. (2024). Veikkari. Haettu 20.3.2024 osoitteesta <https://familiar.fi/toimipaikat/veikkari>

Hirsjärvi, S & Hurme, H. (2000). Tutkimushaastattelu. Yliopistopaino.

Hummer, V., Dollard, N., Robst, J. & Armstrong, M. (2010). Innovations in implementation of trauma-informed care practices in youth residential treatment: a curriculum for organizational change. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/20857881/>

Kalliola, T., Kurki, A., Salmi, M. & Tamminen-Vesterbacka, T. (2010). Matkalla ohjaajuuteen. Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa ja Kirjapaja.

Karppinen, S. (2001). Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksissa. Teoksessa K. Tervonen- Arnkil (Toim.), Lapsen henkilökohtainen hoito ja huolenpito lastensuojelulaitoksessa: Omahoitajamenetelmä (s. 14–20). Gummerus kirjapaino Oy.

Kyrönseppä, U., Rautiainen, J-M. & Airio, T. (1990). Omahoitajamenetelmä. Painopörssi Oy.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 741/2023. Haettu 4.4.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230741>

Lastensuojelulaki 417/2007. Haettu 22.3.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L6P30>

Parempaa lastensuojelua. (2022). Mikä lastensuojelussa on vaikuttavaa. <https://www.parempaastensuojelua.fi/fi/uutinen/mika-lastensuojelussa-on-vaikuttavaa>

Parempaa lastensuojelua. (2022b). Työnohjauksella työhyvinvointia ja vahvaa ammatillisuutta lastensuojeluun. Haettu 17.1.2024 osoitteesta <https://www.parempaastensuojelua.fi/fi/uutinen/tyonohjauksella-tyohyvinvointia-ja-vahvaa-ammattillisuutta-lastensuojeluun>

Peda. (2023). Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. <https://peda.net/jyu/okl/ko/klt/djm/demo-7/2tl>

Puusa, A & Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus oy. <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789523456167>

Rinne, R. (2024). Lastensuojelun kuntoutuspolku omaohjaajan näkökulmasta. Henkilökohtaisesti muodostettu taulukko.

Sinkkonen, J. (2013). Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa, käsikirja sijaishuollon ammattilaisille. Teoksessa P. Kiiskinen (Toim.), Mikä

lastenkodin arjessa hoitaa (s.7–10). Pelastakaa lapset ry. https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/frantic/pelastakaalapset/2015/12/17123223/Pela_KÄSI-KIRJA-SIJAISHUOLLON-AMMATTILAISILLE_4_LR1.pdf

Hilli, P., Ståhl, T., Merikukka, M. & Ristikari, T. (2017). Syrjäytymisen hinta – case investoinnin kannattavuuslaskemasta. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135714/YP1706_Hilliym.pdf?sequence=2

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Haettu 7.10.2024 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2024). Lastensuojelu. Haettu 17.1.2024 osoitteesta <https://stm.fi/lastensuojelu>

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2024b). Kuntoutus. Haettu 30.3.2024 osoitteesta <https://stm.fi/sotepalvelut/kuntoutus>

THL. (2024). Lastensuojelun käsikirja; Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Haettu 17.1.2024 osoitteesta <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet>

THL. (2024b). Lastensuojelutyötä ohjaavat periaatteet. Haettu 30.1.2024 osoitteesta <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-laatusuositus/lastensuojelutyota-ohjaavat-periaatteet>

THL. (2024c). Mitä on lastensuojelu. Haettu 31.1.2024 osoitteesta <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

THL. (2023). Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146573/Lastensuojelu_2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y

THL. (2023b). Lapsen osallisuus. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>

THL. (2023c). Lapsen oikeudet sijaishuollossa. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoito-ja-kasvatus-sijais-huollossa/lapsen-oikeudet-sijaishuollossa>

Tuomi, J & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (uudistettu laitos). Tammi. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789520400118>

Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2017). Ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten psykososiaalinen tukeminen perheryhmäkodissa ja tukiasumisyksikössä. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80624/8_TEMoppaat_Ilman_huoltajaa_alaikasten_psykosos_tukeminen_05092017.pdf

Työterveyslaitos. (2024). Kunnollinen perehdytys kannattaa aina. Haettu 17.1.2024 osoitteesta <https://www.ttl.fi/teemat/tyohyvinvointi-ja-tyokyky/tyoura/kunnollinen-perehdytys-kannattaa-aina>

Työturvallisuuskeskus. (2024). Perehdyttäminen ja työnopastus. Haettu 17.1.2024 osoitteesta <https://ttk.fi/tyoturvallisuus/vastuut-ja-velvoitteet/tyonantajan-yleiset-velvollisuudet/perehdyttaminen-ja-tyonopastus/>

Valkama, J. (20.3.2024). Henkilökohtainen keskustelu yksikönjohtaja Janina Valkaman kanssa.

Valli, R. (2018). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 (5., uudistettu painos). PS-kustannus. <https://www.ellibslibrary.com/book/978-952-451-516-0>

Vehviläinen, S. (2020). Ohjaustyön opas, yhteistyössä kohti toimijuutta (Neljäs painos). Gaudeamus. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523456631>

Vänskä, K., Laitinen-Väänänen, S., Kettunen, T. & Mäkelä, J. (2014). Onnistuuko ohjaus? Sosiaali- ja terveysalan ohjaustyössä kehittyminen. Edita publishing oy. <https://www.ellibslibrary.com/book/978-951-37-6052-6>

Vänskä, K. (2012). Ohjauksen osaajat-Miten he sen tekevät? Terveysalan ohjaajien käsityksiä ohjausosaamisesta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisusarja. [https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/47224/JAMKJULKAISUJA1322012_web.pdf?sequence=1&isAllowed=](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/47224/JAMKJULKAISUJA1322012_web.pdf?sequence=1&isAllowed=1)

LIITE 1

Teemahaastattelun runko

Aloitus

- Esittelyt ja haastattelutilanteesta kertominen
- Merkitys tutkimukselle
- Aineiston luottamuksellinen käsittely ja nimettömyys
- Osallistumishalukkuuden kysyminen ja kirjallinen suostumus
- Pohjustus
- Tallennus päälle

1. Omaohjaajatyön sisältö

- Mitkä ovat mielestänne omaohjaajan työtehtävät työpaikallasi nuoren sijoituksen aikana?
- Mitkä asiat/ihmiset/elementit tukevat omaohjaajatyötä?

2. Omaohjaajatyön kehittäminen

- Mitä työvälineitä työpaikallanne on omaohjaajatyön toteuttamiseen?
- Mitä muita välineitä koette, että tarvittaisiin?
- Jos työpaikallanne olisi omaohjaajan työtä tukeva opas, mitä haluaisitte oppaan sisältävän?

3. Omaohjaajan perehdytys ja palaute

- Miten ja keiden taholta omaohjaajatyön toteutumista seurataan ja valvotaan Veikkarissa?
- Onko perehdytys omaohjaajatyöhön mielestänne riittävää työpaikallanne?
- Mitkä asiat ovat toimivia omaohjaajatyöhön perehdytyksessä työpaikallanne?
- Mitä omaohjaajatyöhön perehdytyksessä on parannettavaa työpaikallanne?
- Pidätekö palautteen antamista omaohjaajatyöstä tärkeänä työpaikallanne?

- Millaisista omaohjaajatyöhön liittyvistä asioista annatte palautetta?
- Keneltä palautetta omaohjaajatyöstä olisi mielestänne hyvä saada?
- Miten toivotte, että palautetta hyödynnettäisiin omaohjaajatyön kehittämisessä?

Lopuksi vapaa sana edellä oleviin aiheisiin.

LIITE 2

Omaohjaajatyön kehittäminen

Opiskelen Satakunnan Ammattikorkeakoulussa kuntoutuksen ohjaajaksi. Opinnäytetyönä kehitän Veikkariin omaohjaajille omaohjaajatyötä tukevan perehdytysoppaan, jonka tuottamista varten olen kehittänyt kyselyn. Olisin kiitollinen mikäli jokainen löytäisi n. 15 minuuttia aikaa vastata lomakkeella oleviin kysymyksiin. Jokainen vastaus on tärkeä ja niiden avulla pystyn luomaan perehdytysoppaan, joka palvelee mahdollisimman hyvin kaikkien tarpeita.

Oikeita ja väärä vastauksia ei ole eikä niitä tarvitse mistään etsiä. Tärkeintä on, että vastaat tämän hetkisen tietosi ja käsityksesi mukaisesti kysymyksiin. Mikäli jotain et tiedä voit senkin kirjoittaa, näin tiedän, että olet kuitenkin huomionut kysymyksen.

Vastaukset ovat anonyymeja, joten kenenkään henkilökohtaisia tietoja ei tutkimukseeni tule. Hävitän ja tuhoan vastaukset, kun olen opinnäytetyöni tehnyt.

Vaikka toivonkin mahdollisimman paljon vastauksia on kysely kuitenkin vapaaehtoinen ja voit itse päättää osallistutko vai et.

Olisin erittäin kiitollinen mikäli kerkeäisit vastaamaan alla oleviin kysymyksiin **24.4.2024** mennessä.

Terkuin Ria

OMAOHJAAJATYÖN SISÄLTÖ

(Vänskä, 2012)

Mieti 4–5 sellaista roolia, joissa pääsääntöisesti omaohjaajana yleensä toimit. Katso ylläoleva Vänskän 'minä ohjaajana' kuva.

Anna jokaiselle roolillesi kielikuva ja arvota roolit sen mukaan, onko rooli sinulle mieleinen, positiivinen, rooli jossa haluat olla ja viihdyt (+) vai onko rooli ei-mieleinen, rooli, jossa et halua olla etkä viihdy (-) vai onko rooli kumpaakin (+-).

Oma vastauksesi

Mitkä ovat mielestäsi omaohjaajan työtehtävät työpaikallasi nuoren sijoituksen aikana?

Oma vastauksesi

Mitkä omaohjaajan tehtävistä ovat sinulle mielekkäimpiä ja miksi? (Mainitse kaksi)

Oma vastauksesi

Mitkä omaohjaajan tehtävistä tuntuvat sinusta haastavimmalta ja miksi? (Mainitse kaksi)

Oma vastauksesi

Mikä on mielestäsi omaohjaajatyön tärkein tehtävä?

Oma vastauksesi

Mitkä asiat/i ihmiset tukevat sinua omaohjaajatyössäsi?

Oma vastauksesi

Mihin asioihin omaohjaajatyössäsi koet tarvitsevasi tukea?

Oma vastauksesi

OMAOHJAAJATYÖN KEHITTÄMINEN

Mitä kehittäisit omassa omaohjaajatyössäsi?

Oma vastauksesi

Mitä työvälineitä työpaikallasi on omaohjaajatyön toteuttamiseen?

Oma vastauksesi

Mitä muita välineitä koet tarvitsevasi tai kaipaisit?

Oma vastauksesi

Jos työpaikallasi olisi omaohjaajan työtä tukeva opas, mitä haluaisit oppaan sisältävän? (Mainitse vähintään kolme asiaa)

Oma vastauksesi

OMAOHJAAJAN PEREHDYTYS JA PALAUTE

Tiedätkö miten ja keiden taholta omaohjaajatyösi toteutumista seurataan ja valvotaan työpaikallasi? (Vastaa esimerkein)

Oma vastauksesi

Onko perehdytys omaohjaajatyöhön riittävää työpaikallasi?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

Mitkä asiat ovat toimivia omaohjaajatyöhön perehdytyksessä työpaikallasi?

Oma vastauksesi

Mitä omaohjaajatyöhön perehdytyksessä on parannettavaa työpaikallasi?

Oma vastauksesi

Pidätkö palautteen saamista omaohjaajatyöstäsi tärkeänä työpaikallasi?

- ☐ Kyllä
- ☐ En

Millaisista omaohjaajatyöhösi liittyvistä asioista saat palautetta?

Oma vastauksesi

Keneltä palautetta omaohjaajatyöstäsi olisi mielestäsi hyvä saada?

Oma vastauksesi

Minkälaista palautetta toivoisit saavasi omaohjaajatyöstäsi?

Oma vastauksesi

Mikäli saat palautetta omaohjaajatyöstäsi, miten hyödynnät saamaasi palautetta omaohjaajatyön kehittämisessä?

Oma vastauksesi

**Annatko itse palautetta toisen omaohjaajatyöhön liittyvistä asioista, tehtävistä yms?
Jos annat niin miten ja mistä asioista annat palautetta?**

Oma vastauksesi

LIITE 3

METAFORATYÖSKENTELEY Mieli 4—5 sellaista roolia, joissa pääsääntöisesti ohjaustyössä (yksilö-/ryhmäohjaus) yleensä toimit. Anna jokaiselle roolillesi kielikuva, kuvaa "ranskalaisilla viivoilla " mitä kullakin roolilla tarkoitat (mitä ne merkitsevät) ja arvota roolit sen mukaan, onko rooli sinulle mieleinen, positiivinen rooli, jossa haluat olla ja viihdyt (+) vai onko rooli ei-mieluinen rooli, jossa et halua olla etkä viihdy (-) vai onko rooli kumpaakin (+-).

(Vänskä, 2012, s. 158).